

Dossier

Grondrechten in gevaar

2026

Inhoudstafel

INLEIDING	4
Rechtenbenadering	6
	8
TOEGANG TOT GRONDRECHTEN	9
• Voorwaarden tot grondrechten	11
• Aanbevelingen	
TOEGANG TOT HET RECHT OP SOCIALE ZEKERHEID EN BIJSTAND	12
• Voorwaarden tot het recht op sociale zekerheid en bijstand	13
• Aanbevelingen	18
TOEGANG TOT HET RECHT OP GEZONDHEIDSZORG	19
• Voorwaarden tot het recht op gezondheidszorg	19
• Aanbevelingen	23
TOEGANG TOT HET RECHT OP KINDEROPVANG EN ONDERWIJS	24
• Voorwaarden tot het recht op kinderopvang	25
• Voorwaarden tot het recht op onderwijs	25
• Aanbevelingen	30
TOEGANG TOT HET RECHT OP VRIJE TIJD	31
• Voorwaarden tot het recht op vrije tijd	31
• Aanbevelingen	34
TOEGANG TOT HET RECHT OP WONEN	35
• Voorwaarden tot het recht op wonen	35
• Aanbevelingen	40
TOEGANG TOT HET RECHT OP WERK	41
• Voorwaarden tot het recht op werk	41
• Aanbevelingen	45
TOEGANG TOT HET RECHT OP VRIJWILLIGERSWERK	46
• Voorwaarden tot het recht op vrijwilligerswerk	46
• Aanbevelingen	48
CONCLUSIE	52
Fotolegende	55
Bronnenlijst	56

INLEIDING

Het Netwerk tegen Armoede stelt vast dat er een **toename van drempels is die de toegang tot sociale grondrechten belemmeren en afbouwen**. De **stijgende voorwaardelijkheid van rechten** wordt ingegeven vanuit wantrouwen en negatieve denkbeelden over mensen in armoede.

We zien dat mensen in armoede, in toenemende mate, individueel verantwoordelijk worden gesteld voor hun situatie. **Het 'eigen schuld, dikke bult'-discours** vindt steeds meer ingang en het maatschappelijk debat verhardt. Het leidt tot een grotere uitholling en afbouw van grondrechten. Ze blijven dode letter voor steeds meer kwetsbare mensen.

Armoede heeft echter structurele oorzaken en is een verantwoordelijkheid van de hele samenleving. Het baart ons zorgen dat het discours in het politieke en publieke debat steeds vaker gaat over armoede als een individueel probleem in plaats van een maatschappelijk probleem.

De toenemende voorwaardelijkheid van sociale grondrechten bemoeilijkt structurele armoedebestrijding. Steeds meer mensen vallen uit de boot of haken af door de wirwar aan regels, bewijzen en administratieve rompslomp om sociale grondrechten te kunnen opnemen.

Artikel 23 van de Belgische Grondwet waarborgt sociale grondrechten in België en het standstill-principe dat daaruit voortvloeit. De sociale zekerheid en bijstand worden steeds meer voorwaardelijk. Er komen steeds meer regels en eisen die niets met het sociale grondrecht zelf te maken hebben. Die zijn vaak ingegeven vanuit besparingsdrang en wantrouwen dat mensen misbruik willen maken van het systeem. Dat gaat samen met een toenemende digitalisering van dienstverlening. Daardoor haken velen af en vinden ze hun weg niet meer in het administratieve doolhof. De non-take-up van rechten ligt daardoor vele malen hoger dan de cijfers van misbruik (Van den Broeck, Brotcorne et al., 2024 en Sam vzw, 2025).

Er dreigt een verdere uitholling van de welvaartstaat die na de Tweede Wereldoorlog werd opgebouwd. Progressieve solidariteit gebaseerd op een collectieve keuze voor welvaart én welzijn evolueert naar een samenleving waar individuele verantwoordelijkheid opnieuw centraal komt te staan. Mensen in armoede dreigen hun lasten en complexe uitsluiting alleen te moeten torsen door de stijgende voorwaardelijkheid van sociale grondrechten.

In dit dossier bespreken we **hoe de toegang tot de verschillende sociale grondrechten steeds meer belemmerd is**. We geven **aanbevelingen hoe deze grondrechten te waarborgen voor mensen in armoede**. We starten met een algemene kadering van de rechtenbenadering, met de focus op toegang tot sociale rechten algemeen. Daarna bespreken we de volgende rechten: het recht op sociale zekerheid en bijstand, het recht op onderwijs en kinderopvang, het recht op vrije tijd, het recht op wonen en het recht op werk en vrijwilligerswerk.

Dit beleidsdossier kadert in de jaarlijkse **campagne rond de Werelddag van Verzet tegen Armoede op 17 oktober**. In 2026 is het centrale thema de **toegang tot sociale rechten**.

In dit dossier bundelen we de ervaringskennis van al onze verenigingen die we de voorbije jaren hebben opgedaan. In het Netwerk tegen Armoede zijn 61 Verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen actief. Samen hebben zij het uiteindelijke doel armoede de wereld uit te bannen. Mensen in armoede nemen er op alle niveaus het woord. De ervaringen van mensen in armoede zijn de basis om naar de overheid, diensten, het middenveld, het bedrijfsleven en de publieke opinie te stappen. Ook op juridisch vlak ondernemen wij acties.

Dit dossier is erop gericht het belang van toegankelijke sociale rechten voor mensen in armoede te benadrukken. Het wil het **bredere middenveld inspireren en de politieke besluitvorming beïnvloeden om de toegang tot rechten te vereffen**.

Rechtenbenadering

De Belgische Grondwet waarborgt in artikel 23* het recht op een menswaardig bestaan voor iedereen. Dat recht omvat onder meer het recht op behoorlijke huisvesting, arbeid, sociale zekerheid en maatschappelijke en culturele ontplooiing. Artikel 24 van de Belgische Grondwet garandeert het recht op kosteloos onderwijs waarbij ouders keuzevrijheid hebben. Naast de Grondwet is ook de **Wet op de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn cruciaal**. In 1976 gaf die wet aanleiding tot het ontstaan van de OCMW's met als belangrijkste opdracht om een menswaardig leven voor elke burger te waarborgen via hun maatschappelijke dienstverlening.

16,5% van de Belgische bevolking en 11,4% van de Vlamingen lopen het risico op armoede of sociale uitsluiting (Statbel, 2026). Die cijfers zijn hoog voor een van de meest welvarende regio's ter wereld. **Structurele armoede is een schending van de sociale grondrechten** uit artikel 23 van de Belgische Grondwet.

De verschillende overheden in België zijn door de Grondwet gebonden aan beleidsvoering die deze sociale grondrechten waarborgt (Stroobant, 2008). De overheid mag geen beslissingen nemen die zorgen voor een aanzienlijke achteruitgang van reeds verworven rechten zonder redelijke verantwoording. Dat **standstill-principe** beschermt tegen politieke willekeur en zorgt ervoor dat sociale grondrechten niet zomaar kunnen worden afgebroken. Het **Grondwettelijk Hof toetst nieuwe maatregelen ook aan het recht op menselijke waardigheid**.

Sommige politieke partijen en stemmen in het publieke debat roepen op **om artikel 23 van onze Grondwet te hervormen of zelfs af te schaffen**. Dat zou echter een aanzienlijke achteruitgang van sociale rechten betekenen voor mensen in armoede. Naar het Grondwettelijk Hof stappen om bepaalde regelgeving die sociale rechten voorwaardelijk maakt of afbreekt, zou dan onmogelijk worden. Middenveldorganisaties beroepen zich meer en meer op het standstill-principe vanuit een noodzaak om sociale rechten te blijven waarborgen.

Sociale rechten worden steeds meer voorwaardelijk (denk aan het recht op sociaal wonen) en soms zelfs afgebroken (denk aan het recht op werkloosheidsuitkering, pensioenshervormingen). De toegang tot sociale rechten is gekoppeld aan steeds meer plichten en voorwaarden. Vooral voor mensen in armoede bemoeilijkt dat het opnemen van sociale grondrechten.

De toegang tot sociale rechten is niet gelijk voor iedereen. Voor bepaalde groepen, zoals mensen zonder wettig verblijf, zijn de sociale grondrechten ook beperkt. Zij kunnen geen aanspraak maken op alle rechten waarop mensen, die wettig in België verblijven, zich op beroepen. De procedure van dringende medische hulp regelt voor hen het recht op menswaardig leven, maar die procedure kent ook drempels (BAPN, 2025). Daarnaast hebben minderjarige kinderen zonder wettig verblijf recht op onderwijs. Noodopvang is in theorie mogelijk, maar meestal moeilijk te verkrijgen. Mensen zonder wettig verblijf hebben dus slechts beperkte rechten en ondervinden uitsluiting van veel sociale grondrechten, zoals het recht op maatschappelijke dienstverlening, het recht op werk en het recht op sociale zekerheid.

Armoede is als een web waarbij verschillende levensdomeinen elkaar beïnvloeden (Netwerk tegen Armoede, 2022). Een gebrek aan financiële middelen leidt ertoe dat je bijvoorbeeld noodgedwongen een woning in slechte staat huurt. Vocht- en schimmelproblemen hebben een impact op je gezondheid. Dat zorgt op zijn beurt weer voor meer ziekte bij kinderen. Daardoor kunnen ze niet naar school en neemt het risico op vroegtijdige schooluitval toe, en ga zo maar door.

Een grotere voorwaardelijkheid voor de sociale grondrechten van een levensdomein heeft ook een impact op andere levensdomeinen. Vandaag de dag zijn sociale grondrechten op verschillende levensdomeinen steeds meer voorwaardelijk waardoor de impact op mensen in armoede groot is.

Toegang tot grondrechten

Armoede is een complexe, multidimensionale problematiek die zich uitstrekt over verschillende levensdomeinen. Als je armoede structureel wil bestrijden, is het essentieel om mensenrechten op al die domeinen onvoorwaardelijk, toegankelijk en proactief te garanderen.

De toegang tot sociale grondrechten wordt steeds moeilijker voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Er zijn een aantal trends en drempels die de toegankelijkheid van sociale rechten, over die verschillende levensdomeinen en verschillende soorten rechten (onderwijs, werk, wonen, vrije tijd,...) belemmeren.

In een notendop gaat dit over de volgende drempels waaraan we meteen aanbevelingen aan koppelen:

Drempels

Beperkte participatie van mensen in armoede

- Armoedebelief is nog te vaak ontwikkeld zonder de betrokkenen zelf.

Voorwaardelijkheid van rechten

- Toegang van rechten koppelen aan voorwaarden en vereisten zoals werk, taal, etc.

Digitalisering van de hulp- en dienstverlening

- Meer diensten sluiten de deuren en werken enkel nog op afspraak die je alleen digitaal of telefonisch kunt maken.

Aanbevelingen

Betrek mensen in armoede

- Bij het ontwerp, bijsturing en evaluatie van je dienstverlening om de toegankelijkheid te vergroten.

Automatiseer de toekenning van sociale rechten

- Ken sociale rechten automatisch toe zodat de non-take-up van rechten afneemt.
- Vereenvoudig de administratieve procedures

Zet in op fysieke toegankelijkheid en outreach

- Click, Call, Connect-principe
- Investeer in digitale inclusie

Beperkte participatie van mensen in armoede

Beleidsmakers en overheden ontwikkelen armoedebeleid nog al te vaak zonder de betrokkenen zelf. Effectieve armoedebestrijding vraagt om beleid gemaakt samen mét mensen in armoede. Zo ontstaat een beleid dat hun armoederisico verlaagt, structurele hefboomen inzet en hun stem een centrale plaats geeft in dialoog en besluitvorming.

Participatie van mensen in armoede is geen middel of een einddoel, maar wel een uitgangspunt. **Ervaringskennis is essentieel om armoede zichtbaar, begrijpbaar en bespreekbaar te maken.** Bovendien is ervaring vaak miskend als kennisbron, naast meer dominante kennisbronnen (wetenschappelijk onderzoek, praktijkkennis, beleidskennis ..). Mensen in armoede zijn burgers die het recht hebben om gehoord en gezien te worden in een democratie.

Beleidsparticipatie is cruciaal om tot beleidsmaatregelen te komen die een positief verschil maken op lange termijn door structurele oorzaken aan te pakken. Armoedebestrijding is het streven naar een samenleving die de menselijke waardigheid van elke mens erkent en dus de toegang tot grondrechten en mensenrechten voor iedereen garandeert.

Voorwaardelijkheid van rechten

Het individuele schuldmodel primeert in de beleidskeuzes en in het hoofd van de gemiddelde burger. Er is de reflex om te denken dat ze een sociaal systeem hebben dat voldoende garanties biedt. Wie daarbuiten valt, 'zal het dus wel aan zichzelf te danken hebben'. Beleidsmakers zetten ook graag in op het bestrijden van 'sociale fraude' om het systeem 'betaalbaar' te houden, maar sociale fraude komt maar voor in 4 à 5% van de gevallen. Daartegenover staat dat meer dan 40% van de mensen met recht op leefloon, het leefloon niet ontvangt (Van Den Broeck, 2024).

De stijgende voorwaardelijkheid geeft uiting aan een **wantrouwen en negatieve beeldvorming ten aanzien van mensen in armoede**. Vooral mensen in maatschappelijk kwetsbare posities ervaren steeds meer onderbescherming. Zij hebben de facto recht op bepaalde rechten en ondersteuning, maar vragen die niet aan omwille van de vele bewijslast, vernedering, hoge verwachtingen en administratieve voorwaarden.

Mensen in armoede hebben dus het **meeste baat bij een toegankelijke dienstverlening en zoveel mogelijk automatisering van rechten** die ervoor zorgen dat armoede en sociale uitsluiting dalen. Sociale assistentie en ondersteuning blijken ook cruciaal in het openen van rechten én kansen om menswaardig te kunnen leven en armoede te doorbreken.

Digitalisering sluit mensen uit

Een belangrijke en grote drempel in de toegankelijkheid van maatschappelijke dienstverlening is de digitalisering (BPA, 2024). De laatste jaren zien we een versnelling van de digitalisering van de hulp- en dienstverlening. Daardoor vallen veel mensen uit de boot. Steeds meer diensten sluiten de deuren en werken enkel nog op afspraak. Die afspraak kan je vaak alleen digitaal of telefonisch maken.

Vrije inloophmomenten worden steeds schaarser. Loketten sluiten of zijn beperkt open, er is vaak geen vaste contactpersoon meer en steeds meer lokale diensten sluiten de deuren. Fysieke dienstverlening wordt schaars en gecentraliseerd. Veel mensen in armoede hebben verplaatsingsproblemen. Ze wonen bijvoorbeeld in verafgelegen wijken met weinig openbaar vervoer. Zich verplaatsen en op tijd ergens geraken zijn geen sinecure.

“Ik ging langs bij het OCMW maar het kantoor was gesloten. Op de deur hangt het telefoonnummer, maar voor mensen met een afspraak. Ik moest een afspraak maken via de website of via e-mail, maar ik weet niet hoe dat moet.”

Onderzoek wijst uit dat 35% van alle Vlamingen niet over voldoende digitale vaardigheden beschikt om gebruik te maken van het bestaande aanbod maatschappelijke dienstverlening (KBS, 2024). Daarnaast hebben veel mensen in armoede vaak geen stabiele en betaalbare toegang tot het internet of beschikken zij niet over de juiste materialen om gebruik te maken van het online aanbod, zoals een laptop of geschikte software.

Maatschappelijke dienstverlening is een grondrecht en mag dus niemand uitsluiten, ook niet via digitalisering. **Digitale dienstverlening moet aanvullend zijn op fysieke dienstverlening** en mag het fysieke aanbod niet volledig vervangen. Digitale diensten moeten eenvoudig en begrijpbaar zijn. Ook moet er ondersteuning en hulp zijn voor wie niet over voldoende digitale vaardigheden beschikt. Enkel zo kan iedereen effectief rechten uitoefenen.

Aanbevelingen om de toegang tot grondrechten te verbeteren

Betrek mensen in armoede

- Betrek mensen in armoede bij het ontwerp, bijsturing en evaluatie van je dienstverlening om de toegankelijkheid te vergroten.

Automatiseer de toekenning van sociale rechten

- Ken sociale rechten automatisch toe zodat de non-take-up van rechten afneemt.

Vereenvoudig de administratieve procedures

- Vereenvoudig de administratieve procedures om uitkeringen en bijstand aan te vragen bij sociale zekerheid en sociale bijstand. Zorg dat de bewijslast overal hetzelfde is, ongeacht de woonplaats.

Zet in op fysieke toegankelijkheid en outreachende methodieken

- Hanteer het Click, Call, Connect-principe
- Zorg voor toegankelijke fysieke loketten die lokaal verankerd zijn, laagdrempelig en klantvriendelijk in hun benadering.
- Zorg dat diensten inzetten op outreach om de meest kwetsbare groepen te bereiken.

Investeer in digitale inclusie

- Investeer in digitale inclusie: bied opleidingen, ondersteuning en gebruiksvriendelijke digitale tools aan.
- Voorzie toegang tot hardware en internet via uitleensystemen, sociale tarieven of gratis wifi in publieke ruimtes.

Toegang tot het recht op sociale zekerheid en bijstand

De Belgische Grondwet stelt dat:

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Dit recht omvat het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand.”

In België heeft elke inwoner recht op sociale zekerheid. Om dit recht te kunnen garanderen is een stelsel nodig dat mensen beschermt tegen inkomensverlies omwille van ziekte, pensioen, werkloosheid,...

Het Belgische systeem van sociale zekerheid ontstond tijdens de Tweede Wereldoorlog door middel van het Sociaal Pact dat vakbonden, werkgeversorganisaties en de regering sloten. Het systeem bestaat uit verplichte bijdragen van zowel werknemers, werkgevers als de overheid. In 1945 werd de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) opgericht om de bijdragen te innen en te herverdelen. Iedereen die heeft bijgedragen aan het stelsel van de sociale zekerheid kan er gebruik van maken bij werkloosheid, ziekte of pensioen. Je recht wordt gegarandeerd op basis van de bijdrage (ziekte en pensioen) of op basis van de arbeid die je hebt verricht (werkloosheidsuitkering).

Mensen die niet of onvoldoende hebben bijgedragen of gewerkt, kunnen gebruikmaken van de sociale bijstand. Ook mensen die niet meer onder de sociale zekerheid vallen en geen of onvoldoende inkomen hebben, kunnen terugvallen op de sociale bijstand. Dat zal bijvoorbeeld zo zijn voor een deel van de mensen die hun werkloosheidsuitkering in 2026 zullen verliezen. Zij zullen in bepaalde gevallen recht hebben op een leefloon na een sociaal onderzoek door het OCMW. We zien dat de federale overheid de opbouw van sociale rechten met die maatregel beperkt.

Het doel van zowel de sociale zekerheid als de sociale bijstand is om **een menswaardig bestaan te garanderen voor iedereen**. Dat komt echter onder druk te staan door toenemende voorwaarden.

Het houdt ook in dat mensen **recht hebben op maatschappelijke dienstverlening** om een leven te kunnen leiden dat menswaardig is. Het eerste artikel van de OCMW-wet van 1976 hangt nauw samen met artikel 23 uit de Grondwet en stelt dat:

“Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Er worden openbare centra voor maatschappelijk welzijn opgericht die, onder de door deze wet bepaalde voorwaarden, tot opdracht hebben deze dienstverlening te verzekeren.”

Wet van 8 juli 1976 betreffende het openbaar maatschappelijk welzijn, Belgisch Staatsblad 5 augustus 1976.

Iedereen moet dus toegang hebben tot hulp en ondersteuning. Het OCMW speelt daarbij een cruciale rol, maar ook andere hulp- en dienstverlening die kan helpen bij financiële problemen, huisvesting, gezondheidszorg en sociale integratie.

Voorwaarden tot het recht op sociale zekerheid en sociale bijstand

Om recht te hebben op sociale zekerheid moet je aan een aantal voorwaarden voldoen.

Ten eerste moet je Belg zijn of verblijfsrecht hebben in België, bijvoorbeeld als erkende vluchteling. Je moet ook legaal in België verblijven en meerderjarig zijn (op bepaalde uitzonderingen na, zoals minderjarigen die zwanger zijn of kinderen ten laste hebben). Je moet bereid zijn om te werken en moet je dat bewijzen, door je in te schrijven als werkzoekende. De belangrijkste voorwaarde om gebruik te maken van het sociale zekerheidsstelsel is dat je hebt bijgedragen aan het systeem.

Ook de sociale bijstand is afhankelijk van een aantal voorwaarden. Je moet legaal in België verblijven en België moet je hoofdverblijfplaats zijn. Je bent niet in staat om in je eigen levensonderhoud te voorzien door middel van bijvoorbeeld werk en je hebt onvoldoende bestaansmiddelen, zoals spaargelden, om een menswaardig leven te garanderen. Daarnaast moet je ook bereid zijn om te werken tenzij dat onmogelijk is door ziekte of andere redenen. Je recht op sociale bijstand is ook afhankelijk van je gezinssituatie. Heb je bijvoorbeeld een partner die voldoende verdient om ook in jouw levensonderhoud te voorzien, dan heb je geen recht op sociale bijstand omdat het gezinsinkomen boven een bepaalde grens ligt. Bij de sociale zekerheid is dat niet het geval omdat je het recht opbouwt door bijdragen te betalen via je tewerkstelling.

Verblijfsvoorwaarden

Verblijfsvoorwaarden zorgen ervoor dat **mensen die dak- en thuisloos** zijn vaak niet voldoen aan de voorwaarden om recht te hebben op een uitkering. Ze kunnen een referentieadres aanvragen bij het OCMW, maar sommige OCMW's kennen dat niet toe. Naar het OCMW gaan is vaak een drempel voor mensen in een kwetsbare positie. Dak- en thuislozen blijven een extreem kwetsbare groep die vaak door de mazen van het sociale vangnet valt.

Ook **mensen zonder wettig verblijf** (over)leven vaak in zeer precare omstandigheden en zijn kwetsbaar voor misbruik en uitbuiting. Mensen die vaak jarenlang in de grijze economie* werken en bijdragen aan de sociale zekerheid door middel van belastingen en indirecte bijdragen, hebben maar beperkt toegang tot het systeem. Bijdragen aan het systeem leidt dus niet automatisch tot toegang.

Administratieve lijdensweg

In de praktijk zien we dat als mensen hulp vragen bij de bestaande dienstverlening, moeten ze eerst **bewijzen dat ze hulp nodig hebben**. Controle en een langdurig en uitgebreid administratief proces zorgen voor drempels. Mensen haken af omdat de aanvraag te lang duurt, beschikken niet over de juiste bewijzen en geraken niet wegwijs in het administratieve kluwen om de juiste documenten op te vragen.

Anderen haken af omdat ze bij verschillende diensten de juiste **bewijzen moeten opvragen**. Vaak beschikt de overheid gewoon al over die informatie. Toch moeten ze bij verschillende diensten dezelfde bewijzen leveren en opnieuw hun verhaal doen. Er is een eengemaakt onthaal nodig waar iedereen terecht kan voor hulp, ongeacht de hulpvraag. Momenteel worden mensen nog te vaak van het kastje naar de muur gestuurd waardoor ze afhaken of heel lang bezig zijn met de nodige hulp te vinden.

Lokale versnippering

Maatschappelijke dienstverlening, zoals bij het OCMW, heeft een zekere discretionaire handelingsruimte. Elk lokaal OCMW heeft een bepaalde vrijheid om dienstverlening tot op zekere hoogte zelf vorm te geven, evenals elke maatschappelijke werker. Dat leidt tot een **versnippering van het aanbod**.

Zo kan een OCMW in de ene gemeente bepaalde hulp wel aanbieden, terwijl dat in een naburige gemeente soms niet het geval is. Voor mensen in armoede is die versnippering een groot struikelblok. Het kan leiden tot ongelijkheid en het gevoel dat je geluk moet hebben met de gemeente waar je woont en welke maatschappelijk werker je krijgt. Dat leidt vaak tot onbegrip en frustraties en neemt het vertrouwen in de dienstverlening weg. Mensen haken daardoor af en nemen hun rechten niet op.

*Grijze economie gaat over activiteiten die niet verboden zijn bij wet, zoals bijvoorbeeld het helpen van je buurman met klussen en daarvoor een vergoeding ontvangen. Op deze vergoeding worden geen sociale bijdragen of belastingen betaald.

“De afgelopen 10 jaar ben ik drie keer verhuisd tussen verschillende gemeenten en in elke gemeente werkt het OCMW anders. Bij de ene is er veel meer controle en moet je met een stapel papieren langskomen, bij de andere steken ze gewoon je identiteitskaart in de lezer en krijg je waar je recht op hebt. Bij het ene OCMW heb je ook recht op iets en bij een OCMW 6 km verderop niet meer. Sociale rechten zouden in elk OCMW op dezelfde manier toegekend moeten worden.”

Drempels tot het recht op leefloon

Het leefloon is de meest bekende vorm van sociale bijstand, dat je aanvraagt bij het OCMW van de gemeente of stad waar je woont. Het OCMW doet een **sociaal onderzoek** om na te gaan of je aan alle voorwaarden voldoet en neemt dan een beslissing. Als de beslissing negatief is, heb je recht op verhoor bij het Bijzonder comité voor de sociale dienst (BCSD). Ook kan je op deze beslissing je beroep aantekenen bij de arbeidsrechtbank binnen de 3 maanden. In de praktijk zien we dat **weinig mensen opdagen bij het BCSD en/of procedure opstarten bij de arbeidsrechtbank**.

OCMW's hebben wettelijk gezien 30 dagen de tijd om een beslissing te nemen over de toekenning van een leefloon. Soms duurt dat langer, zeker met de huidige overbevraging van OCMW's in combinatie met het structurele tekort aan maatschappelijke werkers.

Mensen wachten vaak met hulp zoeken bij het OCMW, omwille van schaamte, maar ook onwetendheid over de bestaande diensten of de beperkte toegang. Daardoor bevinden mensen die aankloppen bij het OCMW voor financiële steun zich vaak al in een zeer preciaire situatie. De wachttijd om het sociaal onderzoek te voltooien, is vaak onmogelijk te overbruggen voor mensen. Ze kunnen hun huishuur of andere kosten niet meer betalen en komen in de schulden terecht. Een **meer toegankelijke dienstverlening** kan daarbij helpen. Ook **minder administratieve bewijslast** voor de aanvraag van een leefloon is noodzakelijk.

GPMI

Vaak wordt het recht op leefloon gekoppeld aan een Geïndividualiseerd Project Maatschappelijke Integratie (GPMI), een overeenkomst tussen de aanvrager en het OCMW op basis van een aantal voorwaarden. Momenteel is het GPMI verplicht voor iedereen jonger dan 25 jaar die een leefloon ontvangt. De federale overheid wil het GPMI in de toekomst uitbreiden naar alle leefloontrekkenden.

In het GPMI staat vaak dat je moet ingeschreven zijn als werkzoekende en actief werk moet zoeken (Netwerk tegen Armoede, 2024). Je moet ook meewerken aan arbeidstrajectbegeleiding en je mag werk enkel weigeren om een geldige reden. Het GPMI kan ook voorwaarden opleggen in verband met opleidingen, zoals een taalcursus of opleiding volgen om je kansen op de arbeidsmarkt te verhogen.

Het GPMI kan je ook verplichten om een stage te volgen of vrijwilligerswerk te doen om je voor te bereiden op tewerkstelling. Daarnaast ben je vaak ook verplicht om mee te werken met het traject dat de maatschappelijke assistent met je loopt. Kom je bijvoorbeeld niet opdagen op afspraken zonder geldige reden, dan kan dat een schending van het GPMI zijn.

Ook moet je hulp zoeken bij verslavings-, medische of psychische problemen. Je moet ook hulp zoeken bij andere mogelijke problemen, zoals huisvesting, schulden en dergelijke.

Het GPMI is geïndividualiseerd, op maat van een leefloongerechtigde. Het GPMI is geen eenrichtingsverkeer. Het moet haalbaar zijn, duidelijk en schriftelijk. De voorwaarden moeten realistisch zijn en afgestemd op de situatie van het individu. Het doel is helpen richting zelfstandigheid en (re)integratie in de maatschappij. **Schend je de voorwaarden in het GPMI, dan kan je leefloon tijdelijk geschorst of verlaagd worden of stopgezet.**

Het OCMW is verplicht om het GPMI samen met de aanvrager te bespreken en aan te passen als de situatie verandert. Daarnaast moet het OCMW ook aan een aantal voorwaarden in het GPMI voldoen, zoals hulp bieden bij een opleiding, vervoer, kinderopvang .. In de praktijk is dat tweerichtingsverkeer moeilijk afdwingbaar (BAPN, 2021).

Voorwaarden tot Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)

De Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) is een uitkering voor mensen die 65 jaar of ouder zijn en niet voldoende bestaansmiddelen hebben om in hun eigen onderhoud te voorzien. Het is een **sociaal vangnet voor ouderen met een beperkt inkomen**. Daarnaast moet je in België wonen en er ook effectief verblijven.

Dat betekent dat je domicilie in België moet staan en je niet meer dan 29 kalenderdagen per jaar in het buitenland mag verblijven. Daarop zijn uitzonderingen mogelijk, maar daarvoor moet je op voorhand een aanvraag doen. Ook moet je de Belgische nationaliteit hebben of een onbeperkt verblijfsrecht, erkend vluchtelingenstatuut of subsidiaire bescherming. Bovendien moet je ook minstens 10 jaar wettig en zonder onderbreking in België gewoond hebben, waarvan minstens 5 jaar onmiddellijk voorafgaand aan de aanvraag.

Voldoe je aan die voorwaarden, dan volgt een onderzoek naar je inkomen. Je mag immers niet over voldoende bestaansmiddelen beschikken. Er volgt een onderzoek naar je inkomen en het inkomen van je partner, je eigendommen en je spaargeld. De hoogte van je IGO hangt ook af van je gezinssituatie. Een alleenstaande krijgt een hoger IGO dan iemand die samenwoont.

Drempels bij de Vlaamse Sociale Bescherming

In België worden kosten voor doktersbezoeken of medicatie terugbetaald binnen de federale sociale zekerheid. Op Vlaams niveau komt daar nog de Vlaamse Sociale Bescherming bovenop. Elke Vlaming van 25 jaar of ouder betaalt jaarlijks een zorgpremie. Die premie bedraagt 54 euro of 27 euro als je recht hebt op verhoogde tegemoetkoming. Mensen met een extra zorgnood omwille van ziekte of handicap, kunnen een aanvraag indienen voor een zorgbudget. Daarmee kunnen zij bijvoorbeeld huishoudelijke hulp inschakelen, vervoerskosten van en naar het ziekenhuis betalen of medische kosten betalen die de sociale zekerheid niet terugbetaalt.

Voor 2021 kon iedereen die vijf jaar wettig in België verbleef gebruikmaken van de Vlaamse Sociale Bescherming, als ze minstens de laatste twee jaar ononderbroken en gedomicilieerd waren in Vlaanderen of Brussel. In 2021 wilde de Vlaamse Regering de voorwaarden verscherpen. Het recht op de Vlaamse Sociale Bescherming werd beperkt tot iemand die minstens 10 jaar in België verbleef en een inburgeringsattest had bekomen. Dat betekende dat nieuwkomers eerst 10 jaar moesten bijdragen voordat ze zelf gebruik konden maken van de bescherming. De korting op de jaarlijkse bijdrage voor mensen met een verhoogde tegemoetkoming werd ook verstrengd. Die gold enkel nog voor mensen die langer dan vijf jaar in België waren en een inburgeringsattest hadden. Ten slotte kwam er een dossiertaks van 75 euro. Als mensen beroep wilden aantekenen tegen een negatieve beslissing, moesten ze die taks betalen. Mensen met verhoogde tegemoetkoming moesten 37,5 euro betalen. Enkel mensen met een leefloon of een inkomensvervangende tegemoetkoming konden gratis beroep aantekenen tegen beslissingen van de Vlaamse Sociale Bescherming.

De coalitie Iedereen Beschermd diende met 19 middenveldorganisaties klacht in bij het Grondwettelijk Hof tegen de verstrengde voorwaarden omdat ze het recht op sociale bescherming in het gedrang brengen. **In 2023 oordeelde het Grondwettelijk Hof dat de nieuwe maatregelen een aanzienlijke achteruitgang betekende van het recht op sociale bescherming***. Het Hof vernietigde de bijkomende voorwaarden, zoals de verblijfsvoorwaarden en het inburgeringsattest, om recht te hebben op het zorgbudget of korting op de zorgpremie. De oude regels van vijf jaar wettig verblijf in België waarvan de laatste twee jaar ononderbroken werden opnieuw van kracht.

Het Grondwettelijk Hof oordeelde ook dat de regeling rond de dossiertaks discriminerend is omdat een deel van de mensen met verhoogde tegemoetkoming wel een taks moet betalen en een ander deel vrijgesteld is. De Vlaamse Regering paste dat aan en voerde een algemene taks van 30 euro in voor iedereen die een beroepsprocedure wil opstarten. Voor mensen met een beperkt inkomen is het een drempel om beroep aan te tekenen, terwijl meer dan 60% van alle beroepsprocedures ontvankelijk wordt verklaard**. Die mensen krijgen ondanks een eerder negatieve beslissing toch een zorgbudget.

* Zie persbericht coalitie Iedereen Beschermd:
<https://beschermd.mensenrechten.be/start/persbericht>

** Zie: <https://beschermd.mensenrechten.be/>

Aanbevelingen voor het recht op sociale zekerheid en bijstand

Het Netwerk tegen Armoede onderlijnt het belang van het waarborgen van het recht op sociale zekerheid en sociale bijstand. Zowel de federale regering, de Vlaamse Regering als lokale besturen kunnen daarin een immens verschil maken vanuit hun complementaire bevoegdheden. We stellen volgende aanbevelingen voor om een menswaardig bestaan voor iedereen te garanderen:

Garandeer een inkomen boven de armoedegrens voor iedereen

Vereenvoudig de toegang tot de sociale zekerheid

- Vereenvoudig de toegang tot de sociale zekerheid door een vermindering van administratieve drempels en beperkingen. Zorg ook dat de bewijslast overal hetzelfde is, ongeacht je woonplaats.

Automatiseer de toekenning van sociale rechten

- Ken sociale rechten automatisch toe zodat de non-take-up van rechten afneemt.

Maak sociale bijstand niet afhankelijk van verplichte beschikbaarheid

- Maak sociale bijstand niet afhankelijk van verplichte beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt.

Versterk het solidariteitsprincipe

- Zorg dat de sociale zekerheid meer uitgaat van solidariteit en universele rechten in plaats van verdiensten of bijdragen aan het systeem.

Toegang tot het recht op gezondheidszorg

De Belgische Grondwet stelt dat:

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Dit recht omvat het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand.”

Ziek maakt arm en arm maakt ziek. De ongelijkheid in het gebruik van gezondheidszorg en de gevolgen ervan voor mensen in armoede wordt jaar na jaar bevestigd. Mensen in armoede hebben te maken met veel meer ongezonde levensjaren en zelfs vroegere sterfte.

De toegang tot gezondheidszorg is essentieel om een menswaardig bestaan te garanderen.

Voorwaarden tot het recht op gezondheid

Veel mensen in armoede stellen nog steeds een doktersbezoek uit om financiële redenen. Daarom ijvert het Netwerk tegen Armoede voor **een toegankelijke eerstelijnszorg via een veralgemeende derdebetalersregeling en bijkomende investeringen in wijkgezondheidscentra**. Een betere toegang tot eerstelijnszorg is beter voor de patiënt én voor de ziekteverzekering, want wie een doktersbezoek uitstelt, krijgt te maken met ernstigere problemen en komt zo vaker in de (duurdere) tweedelijnszorg terecht.

Betaalbare gezondheidszorg

Ziek zijn betekent vandaag niet alleen fysieke en/of mentale problemen ervaren, maar ook financiële en sociale onzekerheid. Wie langdurig ziek wordt, krijgt te maken met een **zorgsysteem dat niet alleen extra geld kost, maar ook complex en vaak ontoegankelijk is**. Dat heeft directe gevolgen voor het herstelproces uit ziekte en de terugkeer naar werk. **Mensen met een laag inkomen stellen gezondheidszorg vaak uit.**

Het systeem van verhoogde tegemoetkoming, de maximumfactuur in gezondheidszorg en de derdebetalersregeling (Netwerk tegen Armoede, 2024) in de eerste lijn van gezondheidszorg bieden een goede bescherming. Toch is er ruimte voor verbetering en is er een trend van geneeskunde met twee snelheden. De financiële lasten voor gezondheidszorg lopen snel op. Voor mensen in armoede is het betalen van supplementen en het betalen van voorschotten voor consultaties bij specialisten of kinesisten een reden om zorg uit te stellen of zelfs helemaal te vermijden.

Sinds 2015 is de derdebetalersregeling in de eerstelijnszorg er voor iedereen met verhoogde tegemoetkoming. Dat is echter onvoldoende om de grote gezondheidskloof tussen arm en rijk te verkleinen. Een aanzienlijk deel van de groep rechthebbenden krijgt nog altijd geen verhoogde tegemoetkoming omdat dat niet automatisch gebeurt. Deze groep mensen is onvoldoende geïnformeerd en ervaart administratieve drempels. Daarnaast is er ook een belangrijke groep van mensen met een inkomen net boven de inkomensgrens van verhoogde tegemoetkoming. Zij zijn nochtans ook financieel kwetsbaar, zoals blijkt uit de opeenvolgende crisissen en de koopkrachtcrisis van 2023.

De beste garantie en preventie van gezondheidsproblemen is een **veralgemening van de derdebetalersregeling voor iedereen in de eerstelijnszorg**. Het Netwerk tegen Armoede pleit voor een uitbreiding van de derdebetalersregeling naar alle huisartsen, maar ook naar andere zorgverstrekkers in de eerste lijn, zoals kinesithérapie en (thuis)verpleging. Daarnaast vragen we ook de invoering van de derdebetalersregeling voor consultaties van geneesheer-specialisten (tweedelijnszorg) na doorverwijzing voor mensen met een verhoogde tegemoetkoming.

In dit kader van de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de zorg is het **een must de conventietarieven te verdedigen en bewaken**. De conventietarieven zijn cruciaal in de bescherming van patiënten tegen armoede. Het Netwerk tegen Armoede stelt vast dat steeds minder artsen geconventioneerd zijn. Daardoor ontwikkelde zich de voorbije jaren een duale gezondheidszorg, zeker in de tweede lijn.

Mensen in armoede consulteren minder snel en minder vaak specialisten-artsen in het ziekenhuis of maken minder gebruik van tandzorg. **Mobiliseer en sensibiliseer alle artsen om zich te conventioneren**. Geconventioneerde artsen zouden de norm moeten blijven. De overheid kan hierop aansturen in de onderhandelingen met de artsensyndicaten en de vormgeving van de financiering van onze gezondheidszorg.

Tekort aan artsen

Naast betaalbaarheid van gezondheidszorg en vervoer, is ook de **beschikbaarheid van zorg een groot probleem**. Een toegankelijke, kwaliteitsvolle eerstelijnszorg is essentieel om de weg naar werk mogelijk te maken. Wijkgezondheidscentra en huisartsen kunnen een cruciale rol spelen in het gidsen van mensen in (langdurige) ziekte. In Gent ontwikkelden sociaal werkers van wijkgezondheidscentrum 'De Kaai' een gids die een mooi voorbeeld geeft van de rol die wijkgezondheidscentra op kunnen nemen. Ook een breed geïntegreerd onthaal waar mensen terecht kunnen voor hun gezondheid, budget, sociale rechten én psychosociaal contact is dringend nodig.

"Het zou goed zijn dat als ik op één plek binnenstap en ik daar geholpen kan worden met meerdere zaken zoals mijn gezondheid, mijn budget, mijn uitkering en bijkomende sociale voordelen. Maar ook wat sociaal contact en bijvoorbeeld zaken die ik via de computer in orde moet brengen."

"Ik ben nu medisch goed omkaderd. Ik volg kine en psychotherapie en heb budgetbegeleiding via het CAW. Dankzij de verhoogde tegemoetkoming kan ik nu de facturen betalen."

Tekort aan tandartsen

Een steeds groter tekort aan tandartsen in Vlaanderen en Brussel belemmert **de toegang voor mensen die geen vaste tandarts hebben**. Zeker mensen in armoede die tandartsbezoek uitstellen, komen zo in een spiraal terecht van grotere tandproblemen en daaraan gelinkte gezondheidsproblemen. Daardoor kunnen ze niet zomaar terecht bij een tandarts als het dringend is. Verhoog daarom het aantal studenten dat tandarts mag worden. Zo kan iedereen lokaal bij een tandarts terecht op een redelijke termijn. De huidige schaarste leidt tot het verder afstoten van mensen die niet regelmatig naar de tandarts (kunnen) gaan en dus tot grotere gezondheidsongelijkheid.

Bovendien zijn **steeds minder tandartsen geconventioneerd**. Daardoor komt de betaalbaarheid van tandzorg nog meer onder druk. Het Netwerk tegen Armoede stelt een duale samenleving vast door een tekort aan tandartsen in combinatie met de deconventionering en de grote kostprijs van curatieve tandzorg. Mensen in armoede hebben frequent zeer grote tandproblemen wat leidt tot sociale uitsluiting en verdere marginalisering. Stimuleer de conventionering van tandartsen met ondersteunende maatregelen om deconventionering financieel en moreel te ontmoedigen.

Positief is dat de federale regering in januari 2023 besliste dat tandzorg voor kinderen en jongeren tot 19 jaar kosteloos wordt (i.p.v 18 jaar voorheen). Dit is een goede maatregel die de drempel verlaagt voor ouders om met hun kinderen regelmatig de tandarts te bezoeken. Zo kan ook preventieve tandzorg op jonge leeftijd ingang vinden. Helaas blijft tandzorg te duur voor al wie in armoede leeft en 20 jaar of ouder is. Het Netwerk tegen Armoede pleit voor een veralgemeende toepassing van het **derdebetalersstarief voor tandzorg voor iedereen én een betere terugbetaling van tandzorg binnen de verplichte ziekteverzekering**.

Geestelijke gezondheidszorg

"Ik wacht om in opname te kunnen gaan en nadien in dagtherapie te gaan. Ik had een intake in december. Mogelijk is er in juni plaats."

De nood aan psychologische ondersteuning is alarmerend hoog. Niet alleen bij de jeugd, maar ook bij volwassenen in kwetsbare situaties. **De constante stress die gepaard gaat met armoede** (het dagelijks overleven, schuldenlast en preciaire woonsituaties) **weegt loodzwaar op het mentale welzijn**. Voor deze groep is de reguliere geestelijke gezondheidszorg (GGZ) vaak onbereikbaar: niet alleen door lange wachtlijsten, maar ook door de hoge remgelden en de verplaatsingskosten naar vaak verafgelegen centra.

Wachttijden gekoppeld aan de wachtlijsten voor psychologische hulp, dagtherapie of specifieke consultaties kunnen tot verschillende maanden oplopen. Mensen verliezen hierdoor kostbare tijd in hun herstelproces. De vertraagde toegang tot zorg door wachtlijsten, geldt ook voor kinderen en mensen voor wie dringend noodzakelijke tests of behandelingen nodig zijn.

Het Netwerk tegen Armoede stelt vast dat de stap naar een psycholoog voor veel volwassenen een drempel te ver is. Daarom moet er, naar analogie met de jeugdhulp, volop ingezet worden op **vindplaatsgerichte psychologische ondersteuning voor volwassenen**.

Aanbevelingen voor het recht op gezondheidszorg

Voer een algemene derdebetalersregeling in

- Voor huisartsen en andere eerstelijnszorg (zoals tandzorg, kinesithérapie en psychologische hulp).

Voorzie laagdrempelige toegang tot geconventioneerde zorgverleners

- Inclusief specialisten, en vermijd voorschotten en laat de patiënt enkel het remgeld betalen

Werk de wachttijden in de zorg drastisch weg

- Door extra investeringen in de gezondheidszorg en de sociale sector.

Investeer structureel in wijkgezondheidscentra

- En andere vormen van toegankelijke eerstelijnsgezondheidszorg.

Breid de eerstelijns psychologische functie uit

- Met specifieke aandacht voor de noden van mensen in armoede.

Toegang tot het recht op kinderopvang en onderwijs

Artikel 24 van de Belgische Grondwet waarborgt **het recht op onderwijs**:

“Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht.”

De overheid is dus verplicht om ervoor te zorgen dat alle kinderen en jongeren gebruik kunnen maken van het recht op onderwijs. Ze moeten daarbij de best mogelijke leer- en ontwikkelingskansen aanbieden aan alle leerlingen. Daarnaast moet het onderwijs ook uitsluiting, segregatie en discriminatie vermijden. Een laatste belangrijke taak is de sociale verbondenheid te bevorderen.

Elk kind en elke jongere in België heeft recht op onderwijs. Ook kinderen zonder geldige verblijfsdocumenten moeten zich in een school kunnen inschrijven. Als ouder heb je vrije schoolkeuze. Je mag zelf beslissen in welke school je je kind inschrijft, zoals bepaald in artikel 24 van de Belgische Grondwet.

Specifiek voor **kinderopvang**, verwijzen we naar artikel 22bis van de Belgische Grondwet, wat de fundamentele bepaling is voor kinderrechten. Het artikel garandeert dat het belang van het kind het uitgangspunt is bij elke beslissing. Artikel 22bis bepaalt ook dat elk kind recht heeft op maatregelen en diensten die de ontwikkeling bevorderen. Goede kinderopvang is een belangrijke pedagogische, sociale en ondersteunende maatregel voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen (Netwerk tegen Armoede, 2024).

Kinderopvang biedt kinderen de kans om te leren omgaan met leeftijdsgenoten door samen te spelen. Dat zorgt voor een basis in het leren omgaan met anderen op latere leeftijd. Ze ontwikkelen hun taal door te communiceren met andere kinderen en professionele zorgverleners. Via spel en activiteiten wordt hun motorische en cognitieve ontwikkeling gestimuleerd en raken ze getriggerd om nieuwe dingen te leren kennen.

Daarnaast biedt kinderopvang ook ondersteuning aan maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Het is vaak moeilijk een baan te vinden, te herstellen van een burn-out of naar de Nederlandse les te gaan als je geen plek vindt in de kinderopvang (Willemen, 2024).

Voorwaarden tot het recht op kinderopvang

De toegang tot kinderopvang is een prangend voorbeeld in het aanbod van **maatschappelijke dienstverlening en de voorwaardelijkheid**. De overheid legt eerder bijkomende drempels op, eerder dan ze weg te nemen. De pedagogische functie van de kinderopvang is minstens even belangrijk als de economische functie, namelijk opvang voor kinderen tijdens de werkuren. Toegankelijke, kwalitatieve kinderopvang is een integraal deel van de kinderrechten, een voorwaarde voor vrouwenemancipatie en een bron van steun voor ouders om te kunnen werken. Het is dan ook van belang dat de Vlaamse overheid het belang van die functies erkent en ondersteunt.

Verstrenging van de toegang tot kinderopvang

Eind 2023 verstregde de Vlaamse Regering de toegangsregels tot de kinderopvang via een begrotingsakkoord. Ouders die werken of opleiding volgen als werkzoekende, kregen al absolute voorrang. De drempel werd verhoogd tot wie op gezinsniveau 4/5e werkt. Bij een gezin met twee ouders geldt het gemiddelde. Een gezin waarbij de ene ouder 50% werkt en de andere ouder 100% heeft dus geen voorrang. Denk bijvoorbeeld aan een koppel waarin de ene ouder deeltijds werkt als poetshulp, of in de zorg, of aan de kassa, of als kindbegeleider .. Het zijn jobs die in praktijk bijna nooit voltijds zijn.

Bovendien kunnen alleenstaande ouders en ouders met een laag inkomen niet meer op voorrang rekenen. De Vlaamse Regering stelde ook voor om de 20%-marge van de voorrangsregels terug te schroeven naar maximaal 10% en enkel voor mensen die toegeleid worden via instanties. Die discriminerende **voorwaarden komen boven op het Mattheüseffect** dat al speelt. De schaarse plaatsen in de kinderopvang worden tot op vandaag vooral ingenomen door tweeverdieners van Belgische origine die niet kansarm zijn.

Kinderopvangzaak

De uitholling van de toegang tot kinderopvang gaat absoluut in tegen de kinderrechten, en meer specifiek de pedagogische, sociale en ondersteunende basisrechten. Een coalitie van meer dan 20 organisaties, waaronder ook het Netwerk tegen Armoede, heeft in 2024 het voorwaardelijk maken van toegang tot die basisvoorziening aangeklaagd in een Kinderopvangzaak bij het Grondwettelijk Hof. Op 30 april 2024 vernietigde het Hof de discriminerende voorrangsregels. Dat is hoopvol, maar we zullen er op moeten blijven toezien dat kwalitatieve toegang tot kinderopvang voor iedereen gewaarborgd blijft, en zeker voor de meest kwetsbaren.

Voorwaarden tot het recht op onderwijs

In het Vlaamse Regeerakkoord en de Beleidsnota Onderwijs 2024-2029 staat een aantal maatregelen die het recht op onderwijs voorwaardelijk maken. Allereerst is er een sterke focus op het *“Nederlands als omgangstaal op school, zowel binnen als buiten de klas.”* Onderzoek (Agirdag, 2023) wijst echter uit dat meertaligheid net een troef is. Een doordacht taalbeleid waar Nederlands centraal staat, maar waar ruimte is voor andere talen ter ondersteuning, heeft meerdere positieve effecten. Kinderen die hun thuistaal mogen gebruiken, begrijpen leerstof beter en sterke kennis van de thuistaal helpt bij het leren van Nederlands. **Meertaligheid in de klas gaat sociale uitsluiting tegen en bevordert gelijke onderwijskansen.** Het verhoogt ook de betrokkenheid, het zelfvertrouwen en de motivatie van leerlingen en ouders.

Koppeling van schoolbonus aan taalkennis

Als anderstalige ouders binnen het jaar geen bewijs kunnen voorleggen van deelname aan Nederlandse lessen, verliezen zij de schoolbonus voor alle schoolgaande kinderen.

Ze kunnen de schoolbonus enkel opnieuw krijgen als ze een deelnamebewijs kunnen voorleggen. De schoolbonus is een extra financiële steun die schoolgaande kinderen met een sociale toeslag binnen het Groeipakket jaarlijks ontvangen in augustus. Het is een duwtje in de rug voor ouders om bij aanvang van het nieuwe schooljaar alle benodigde schoolmaterialen te kunnen kopen voor hun kinderen. De financiële steun wordt nu afhankelijk gemaakt van de taalkennis van de ouders. Gezinnen krijgen het financieel nog moeilijker om rond te komen terwijl de schoolkosten oplopen.

Maar ook **kinderen die aan het einde van het basisonderwijs niet slagen voor de minimumdoelen voor Nederlands, worden verplicht om in het middelbaar onderwijs drie extra lessen Nederlands te volgen** bovenop de standaardlessen, als ze mogen overgaan naar het secundair onderwijs. Kinderen die het dus al moeilijk hebben om de les te volgen, worden nog eens verplicht tot drie extra lessen per week. **De kans op stigmatisering en latere schooluitval neemt daardoor toe.**

Voorwaarden voor de schooltoeslag

Momenteel is de schooltoeslag afhankelijk van het aantal dagen dat een kind ongewettigd afwezig is. **Bij te veel afwezigheden in één schooljaar, krijgen de ouders de schooltoeslag niet meer uitbetaald.** Onderzoek toont aan dat het aantal ongewettigde afwezigheden hoger ligt bij gezinnen in armoede (Van Eycken, 2018). Dat heeft verschillende oorzaken, zoals een woning in slechte staat met vocht- en schimmelproblemen waardoor kinderen vaak ziek zijn, maar ouders het geld niet hebben om elke keer naar de dokter te gaan. Kinderen die gepest worden op school omdat hun ouders geen geld hebben om de ‘juiste hippe’ boekentas te kopen en die daardoor gaan spijbelen.

Ouders hebben ook niet altijd weet van of grip op het spijbelgedrag van kinderen. Toch zullen zij daarvoor financieel afgestraft worden. Los daarvan, zorgt het wegnemen van de schooltoeslag niet voor een oplossing van de oorzaak van de afwezigheden van kinderen. Financiële straffen zullen voor gezinnen in armoede de problemen enkel doen toenemen. Een armoedebewust beleid dat zich richt op het aanpakken van de oorzaken dringt zich op.

“Je wordt als ouder geviseerd, als je iets “verkeerd” doet omdat je gewoon te weinig geld hebt, dan word je gestraft. Men zou beter op maat werken in plaats van zomaar het groeipakket af te pakken. Nu wordt er niet geïnvesteerd in het ondersteunen van ouders die moeilijk rondkomen.”

Focus op verantwoordelijkheid van de ouders

Als scholen signalen ontvangen dat ouders moeilijkheden ondervinden om hun taak als ouder te volbrengen, kunnen ze dat via het CLB melden aan het lokaal sociaal beleid. Als ouders hun verantwoordelijkheden “weigeren” op te nemen, kan het lokaal sociaal beleid beslissen om de schooltoeslag en de schoolbonus rechtstreeks aan de school uit te betalen of om te zetten in materiële hulp voor de kinderen. Als een school bijvoorbeeld merkt dat een leerling aan het begin van het schooljaar niet over al het nodige lesmateriaal beschikt, kan ze dat melden aan het CLB dat dan in gesprek gaat met de ouders.

Als de ouders niet in staat zijn om al het nodige lesmateriaal aan te kopen, kan het CLB het lokaal sociaal beleid inlichten. Zij kunnen dan de schoolbonus en schooltoeslag van het gezin inhouden en zelf het nodige materiaal aankopen voor het kind. Die maatregel zal het **wantrouwen tussen ouders enerzijds en scholen, CLB's en lokale besturen anderzijds doen toenemen.**

Groeipakket als deel van het gezinsinkomen

Gezinnen in armoede beschouwen het Groeipakket, met onder andere de schoolbonus en schooltoeslag, vaak als een deel van het gezinsinkomen. Ze betalen er vaak vaste kosten mee, zoals de huur, energie of internetabonnementen. Mensen met een inkomen onder de armoedegrens hebben niet de luxe om het geld van het Groeipakket apart te houden en enkel te besteden aan uitgaven voor de kinderen. Los daarvan heeft het kind ook baat bij het feit dat de ouders de huur en andere kosten betalen om een warme thuis te kunnen bieden.

“Ik betaal mijn huur er mee, dat is ook voor mijn kinderen; een warme woning, veiligheid. Je kan er toch geen stempel op gaan plakken waarvoor je het groeipakket gebruikt, want veel is in functie van je kinderen, ook al gaat het niet rechtstreeks naar hen.”

Tekorten in het onderwijs

Het Vlaamse onderwijs kampt nog met tal van uitdagingen die de toegang tot het onderwijs voor leerlingen bemoeilijkt. Zo is er een enorm **tekort aan plaatsen in de B-stroom waardoor veel kinderen daar niet terechtkunnen en hun recht op onderwijs geschonden wordt**. Dat geldt ook voor het tekort aan plaatsen in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel.

Steeds meer kinderen zitten noodgedwongen thuis (KRC, 2025) of in de ‘foute’ richting.

Daardoor daalt de motivatie om naar school te gaan. Het resultaat is vroegtijdige schooluitval. Elk jaar verlaten jongeren het onderwijs voortijdig zonder diploma. De link tussen schooluitval en socio-economische gezinssituatie is door onderzoek (Gubbels, et al., 2021) bewezen. Gezinnen in armoede worden er hard door getroffen. Ook het lerarentekort zorgt ervoor dat leerlingen soms maandenlang geen les krijgen in één of meerdere vakken omdat er geen vervanging is voor zieke leerkrachten of openstaande vacatures niet ingevuld raken.

Hoge schoolkosten

De hoge schoolkosten blijven ook een struikelblok voor veel gezinnen in armoede (Netwerk tegen Armoede, 2019). In het secundair onderwijs zijn de kosten van bepaalde studierichtingen enorm duur waardoor die richtingen geen optie zijn voor kinderen uit gezinnen in armoede. Dat beperkt dus hun keuzevrijheid.

De Vlaamse overheid zou ervoor kunnen kiezen om een **maximumfactuur in te voeren in het secundair onderwijs**, net zoals in het basisonderwijs. Zo kunnen ook kinderen uit gezinnen met een laag inkomen kiezen voor de studierichting die aansluit bij hun interesses en talenten in plaats van te kiezen voor een goedkope studierichting uit financiële noodzaak.

Ook de meerdaagse schooluitstappen zijn vaak onbetaalbaar voor ouders die het financieel minder breed hebben. Vaak komen die kosten er in de loop van het schooljaar nog eens bij. Er is duidelijkheid nodig aan het begin van het schooljaar zodat ouders op tijd kunnen sparen of een afbetalingsplan kunnen opstellen met de school.

“Ik kreeg te horen dat mijn zoon volgend jaar op skivakantie gaat met school. Ik kan nu al een afbetalingsplan starten, zelfs op maat, maar de school kent zelf de eindkost nog niet. Het zal “ongeveer” 1.000 euro zijn, zonder skikleding en andere materialen. Ik weet niet hoe ik dit moet aanpakken als ik de totale kost niet ken.”

Digitale uitsluiting

De digitalisering van het onderwijs zorgt voor steeds meer uitsluiting. Ouders zijn verplicht om een laptop aan te kopen per schoolgaand kind. Vaak moeten ouders die laptops via de school aankopen en kunnen ze geen goedkoper alternatief zoeken. Ook hier zou een maximumfactuur kunnen helpen om scholen te verplichten kosten te beperken om zo de toegankelijkheid van het onderwijs te waarborgen.

Schooltaken en praktische informatie voor de ouders worden steeds vaker digitaal bezorgd. Gezinnen moeten dus een stabiele internetverbinding hebben zodat kinderen hun huiswerk kunnen maken en om op de hoogte te zijn van wat er op school gebeurt, welke leerkrachten afwezig zijn, welk materiaal hun kind mee moet nemen naar de les en wanneer er een schooluitstap is. Dat vraagt ook een bepaald niveau van digitale vaardigheden waarover niet elke ouder en/of kind beschikt.

Aanbevelingen voor het recht op onderwijs en kinderopvang

Het Netwerk tegen Armoede onderlijnt het belang om werk te maken van het waarborgen van het recht op onderwijs. Zowel de Vlaamse Regering als lokale besturen en (boven)lokale onderwijsactoren kunnen daarin een immens verschil maken vanuit hun complementaire bevoegdheden. We stellen aan de Vlaamse Regering volgende aanbevelingen voor om ervoor te zorgen dat elk kind kwaliteitsvol onderwijs kan genieten in een school naar keuze met de nodige lesmaterialen:

Investeer in kwalitatieve en toegankelijke kinderopvangplaatsen:

- Garandeer een plek voor ieder kind tot en met 3 jaar.
- Maak het inkomenstarief verplicht in elke kinderopvang.
- Voorzie toegankelijk maatregelen op basis van de 9 B's (betaalbaar, bereikbaar, beschikbaar, bruikbaar, bekend, begrijpelijk, betrouwbaar, begripvol en betreedbaar).

Voer een maximumfactuur in voor het secundair onderwijs

- Voer een maximumfactuur in voor het secundair onderwijs, zoals in het lager onderwijs.

Verplicht een kostenbewust schoolbeleid

- Zorg voor een kostenbewust beleid op school zodat de schoolfactuur betaalbaar blijft.

Investeer in brugfiguren

- Zorg voor een structurele financiering van brugfiguren onderwijs – welzijn.

Verzeker voldoende plaatsen

- Zorg voor voldoende plaatsen voor elk leerplichtig kind.

Vorm schoolteams rond armoede

- Vorm schoolteams rond armoedesensitiviteit. Inzicht in armoede zorgt voor meer begrip waardoor de school samen met ouders op zoek kan naar oplossingen in plaats van gezinnen in armoede nog eens extra financieel te straffen.

Toegang tot het recht op vrije tijd

Vrijetijdsparticipatie is essentieel om mens te zijn. Het betekent het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing, rust en ontspanning voor gezinnen in armoede. Daarom is het ook als een grondrecht opgenomen in artikel 23 van de Belgische Grondwet, en artikel 24 en 27 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Mensen in armoede getuigen over het belang van vrije tijd:

“

Genieten en leuke dingen doen in mijn vrije tijd, voor mij is dat zuurstof. Ik heb dat nodig om te kunnen leven.”

“

Zonder het kansentarief in de UiTPAS zouden mijn kinderen uitgesloten worden. Het betekent enorm veel voor hen om te kunnen ervaren wat voor andere kinderen vanzelfsprekend is, en te kunnen meepraten over die ervaringen.”

Voorwaarden tot het recht op vrije tijd

Er zijn twee belangrijke aspecten van voorwaardelijkheid binnen vrije tijd, namelijk de regiogebonden voorwaarden en mensen die om verschillende redenen uit de boot vallen voor kansentarief op vrije tijd.

Regiogebonden voorwaarden

Momenteel zijn de **participatiekansen van mensen in armoede** aan het reguliere Vlaamse vrijetijdsaanbod **sterk regiogebonden**. Niet elke stad of gemeente heeft een UiTPAS-systeem of een (boven)lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie. (Netwerk tegen armoede, 2025) Er bestaat vandaag een kluwen aan kortingssystemen en initiatieven in Vlaanderen; Dat zorgt ervoor dat alle partijen, zowel mensen in armoede, vrijetijdsaanbieders als lokale besturen, moeilijkheden ervaren om het recht op vrije tijd te vrijwaren. Daarnaast geldt het kansentarief in één regio vaak niet bovenlokaal. Mensen die voor hun vrijetijdsbesteding op verplaatsing gaan of nieuw samengestelde gezinnen komen daardoor in de problemen.

Dat heeft (deels) te maken met een **gebrek aan Vlaamse decretale stroomlijning van vrijetijdsparticipatie voor kansengroepen**. De Vlaamse overheid geeft veel beslissingsrecht aan steden en gemeenten om wel of niet in te zetten op vrijetijdsparticipatie van kansengroepen, bijvoorbeeld om in te stappen in het UiTPAS-systeem, het opzetten van bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie .. Daardoor is het Vlaamse vrijetijdslandschap enorm versnipperd.

“Ik zie door de bomen het bos niet meer. Ze zeggen dan dat er zoveel aanbod is, maar er is totaal geen overzicht. En in elke gemeente is het anders. Ik woon op het platteland, waar geen UiTPAS is, maar voor vrije tijd ga ik altijd naar de nabijgelegen stad. Daar is wel een UiTPAS, maar krijg ik geen korting. Dus ik val eigenlijk overal tussenuit.”

Mensen vallen uit de boot

Het is eigen aan een afbakening of criteria voor sociale voordelen dat mensen die (net) niet in aanmerking komen uit de boot vallen. Maar vaak hebben ze net wél nood aan ondersteuning. Het is belangrijk dat beleidsmedewerkers en praktijkwerkers daar niet blind voor zijn en bekijken hoe ze “net-nieters” wel nog kunnen ondersteunen.

De groepspas binnen het UiTPAS-systeem vangt dat probleem goed op. Zo krijgen sociale organisaties, zoals armoedeverenigingen, het vertrouwen om de korting te geven aan al hun bezoekers met kwetsbaarheid, zonder dat daar een inkomensonderzoek voor nodig is. Dat verlaagt ook de drempel voor de organisatie van vrijetijdsactiviteiten voor mensen met een maatschappelijke kwetsbaarheid.

*“Niet alle kinderen en jongeren die bij ons komen, zijn in orde met hun paspoort of domicilie of hebben recht op verhoogde tegemoetkoming. Toch heeft iedereen die bij ons komt het wel financieel moeilijk ... Het is goed dat we gebruik kunnen maken van een groepspas, maar als onze gasten zonder ons iets willen doen, kunnen ze niet meer deelnemen. Dat moet anders.” - Jeugdwerker
armoedevereniging*

De eigen inbreng voor bepaalde vrijetijdsactiviteiten blijkt voor veel gezinnen en individuen nog steeds onbetaalbaar, ondanks drie verschillende bovenlokale kortingsstructuren voor kansentarief op vrije tijd (UiTPAS, Vrijuit en Iedereen Verdient Vakantie) (Netwerk tegen Armoede, 2025). Vaak gaat het over grote gezinnen of “de duurdere” vrijetijdsactiviteiten binnen het aanbod.

Armoedeverenigingen zijn heel goed op de hoogte van de financiële marges van mensen in armoede om aan vrije tijd deel te kunnen deelnemen. Activiteiten die meer kosten dan 3 euro worden bijvoorbeeld al snel te duur. Er zou Vlaamse ondersteuning kunnen komen om het kansentarief zo laag mogelijk te houden voor mensen in armoede. Nu moeten sociale organisaties nog te vaak het verschil bijleggen.

“Vroeger deden we niets om te ontspannen, omdat we moesten rondkomen met een beperkt inkomen. Als we met heel het gezin van zeven eens naar de cinema willen gaan, dan maak ik altijd de rekening. Dat komt overeen met 3 dagen eten. Dankzij het kansentarief kunnen we nu wel een aantal keer per jaar naar de film. Maar daguitstappen naar pretparken of duurdere activiteiten vallen nog steeds buiten ons budget!”

In 2025 lanceerde Iedereen Verdient Vakantie een nieuw boekingssysteem om het boekingsproces voor mensen die recht hebben op kansentarief te vergemakkelijken. Het is nu gekoppeld aan het rijksregisternummer van mensen via hun eID en itsme. Daar speelt echter een groot Mattheüseffect. Mensen in armoede hebben vaak geen laptop, gsm, itsme-app, of zelfs eID om gemakkelijk te kunnen boeken. Het nieuwe boekingssysteem is dus vooral interessant voor mensen met kansentarief die zelfstandig kunnen boeken. Maar voor mensen voor wie dat niet het geval is, zorgt het voor ongelijke toegang tot hun rechten.

“Tegenwoordig moet je voor alles een smartphone of laptop mét internet hebben. Er worden zoveel e-mails gestuurd, online afspraken gemaakt, of alles is gelinkt aan itsme of de bankapp. Maar voor mensen zoals ik, is dat allemaal geen evidentie hé? Gelukkig kan ik bij het Rap op Stap-kantoor terecht, waar ze mij helpen om te boeken. Maar die zijn ook niet altijd open hé.”

Aanbevelingen voor het recht op vrije tijd

Rol de bovenlokale UiTPAS verder uit

- Zorg voor een goede decretale stroomlijning, eventueel gelinkt aan de uitrol van de bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie binnen het Bovenlokaal Cultuurdecreet.

Heb aandacht voor de ‘net-nieters’

- Heb aandacht voor mensen die (net) niet in aanmerking komen voor kansentariaef, maar er wel nood aan hebben. Investeer in maatregelen zoals een groepspas voor sociale organisaties.

Investeer in een geloofwaardig kansentariaef op vrije tijd

- Maak vanuit Vlaanderen het nodige budget vrij.

Zorg voor fysieke dienstverlening

- Zo werk je administratieve en digitale drempels weg.
- Verhoog de subsidie voor sociaal-toeristische bemiddelingskantoren of Rap op Stap-kantoren. Door de koppeling van het nieuwe boekingssysteem aan Itsme is er extra nood aan ondersteuning en opvolging.

Zet actief in op de toeleiding van mensen in armoede (Netwerk tegen Armoede, 2023)

- Investeer in de uitbouw van overkoepelende vrijetijdsloketten, zoals Rap op Stap-kantoren en UiTPAS-loketten. Zorg ervoor dat alle vrijetijdsloketten het aanbod van UiTPAS, VRIJUIT en Iedereen Verdient Vakantie mee bekendmaken en dat dat beter op elkaar is afgestemd.
- Maak middelen vrij voor ondersteuning en vorming van vrijetijdsaanbieders, lokale en intergemeentelijke besturen en armoedepartners die bepaalde aspect(en) van toeleiding opnemen, bijvoorbeeld vindplaatsgericht werken.
- Voorzie laagdrempelige projectoproepen voor inclusieve vrije tijd met een looptijd van minimum 3 jaar binnen verschillende decreten en departementen, zoals het Bovenlokaal cultuurdecreet (cultuur), het Geïntegreerd Jeugddecree (jeugd), het Decreet georganiseerde sportsector (sport), het Decreet Iedereen Verdient Vakantie (toerisme).

Toegang tot het recht op wonen

Artikel 23 van de Belgische Grondwet stelt:

“Iedere Belg heeft het recht op een menswaardig leven. Dit recht omvat het recht op “behoorlijke huisvesting.”

Daarnaast heeft iedereen recht op menswaardig wonen volgens artikel 3 van de Vlaamse Wooncode (2021). Zo creëert de Vlaamse overheid voorwaarden om voor alle burgers een aangepaste, betaalbare en kwaliteitsvolle woning te waarborgen, met woonzekerheid en in een behoorlijke woonomgeving. De huidige krapte op de private woonmarkt en de ellenlange wachtlijst voor een sociale woning toont echter aan dat de Vlaamse regering momenteel dit recht niet voor alle burgers kan waarborgen.

Hoewel het recht op wonen grondwettelijk is verankerd, staat de toegang voor sociale huisvesting onder druk. Mensen met een migratieachtergrond worden daardoor disproportioneel getroffen omdat zij vaker afhankelijk zijn van de sociale huurmarkt en minder toegang hebben tot alternatieven zoals eigendomsverwerving (El Khalfioui, 2025).

Voorwaarden tot het recht op wonen

Om het recht op wonen te verwezenlijken heeft een deel van de bevolking nood aan tussenkomst van de overheid via sociale huisvesting. Er is een evolutie binnen onze welvaartsstaat van sociale huisvesting als evidentie naar sociale huisvesting als een noodoplossing voor mensen die onvoldoende middelen hebben om een eigendom te verwerven of privaat te huren.

De Vlaamse overheid koppelt recent meer voorwaarden aan het grondrecht op wonen voor sociale huurders. Het Vlaams Regeerakkoord (2024-2029) luidt: “het sociale patrimonium wordt voorbehouden voor de meest kwetsbaren”. Met strengere voorwaarden treffen ze echter kwetsbare mensen, zoals de koppeling met de zoektocht naar werk, taalvereisten, maar ook met de lokale binding. Als kandidaat-huurders of huurders niet aan de voorwaarden voldoen, krijgen ze administratieve boetes opgelegd. Nochtans hebben voorwaarden zoals taalkennis, werk of lokale binding niets te maken met de nood aan kwaliteitsvolle en betaalbare woningen voor de laagste inkomens (Netwerk tegen Armoede, 2024). Gezinnen vallen uit de boot door de krapte op de private huurmarkt en de wachtlijst voor een sociale woning die nog nooit zo lang is geweest: 210.000 huishoudens wachten momenteel op een sociale woning (wonen Vlaanderen).

“Mensen onderschatten waar je zoal tegen moet opboksen. Want ze zien op papier iemand met leefloon, dat moet dan wel een profiteur zijn. Ik merk dat zelf ook. Ik zeg niet dat ik in een sociale woning woon bijvoorbeeld. En dat ik geen werk heb, dat wordt dan vaak ook benadrukt. Vrijwilligerswerk en je inzetten in de vereniging zoals ik dan bijvoorbeeld doe, dat wordt dan vaak, zelf door kennissen en burens, gezien als ‘oh zie, hij houdt zich bezig’. Maar het is wel waardevol wat ik doe.”

De recent besliste langetermijndoelstelling voor **sociaal wonen (het Bindend Sociaal Objectief)** blijft **onvoldoende om de woonnoden** van vele Vlaamse gezinnen **te waarborgen**. Het ‘noodplan’ voor sociale huisvesting mikt immers op 56.000 extra sociale woningen tegen 2042. Zelfs bij een volledige uitvoering van het plan zou amper een kwart van de huidige wachtlijst worden weggewerkt (Vlaams Huurdersplatform, 2026).

Woonzaak, een collectief van middenveldorganisaties waaronder het Netwerk tegen Armoede, diende een klacht in tegen het Vlaamse woonbeleid bij het Europees Comité voor Sociale Rechten van de Raad van Europa. Het Comité heeft op 19 maart 2025 met zijn uitspraak in de Woonzaak bevestigd wat mensen in armoede en armoedeverenigingen, samen met andere organisaties, al jaren aanklagen: de wooncrisis. Het is een belangrijke overwinning voor het recht op wonen (Woonzaak, 2025). Zo ziet het Comité een **gebrek aan inspanningen voor de bouw van sociale woningen**.

WOONZAAK

Verstrengde voorwaarden voor kandidaat-huurders sociale woning

We zien **verstrengingen in inschrijvingsvoorwaarden, toewijzingsvoorwaarden en huurdersverplichtingen**. Kandidaat-huurders voor een sociale woning moeten voldoen aan specifieke inschrijvingsvoorwaarden. Eens ingeschreven, verschilt de wachttijd naargelang de persoonlijke situatie van de kandidaat-huurder. De woonmaatschappijen wijzen sociale woningen toe o.b.v. voorwaarden. Ten slotte gelden voor de effectieve huurders een aantal verplichtingen waaraan zij zich tijdens de huurovereenkomst moeten houden.

Vermogenstoets en eigendom

Naast **inschrijvingsvoorwaarden** zoals leeftijd, inkomen, inschrijving in het bevolking- of vreemdelingenregister is er sinds 1 januari 2024 een extra inschrijvingsvoorwaarde, namelijk de **vermogenstoets**. Kandidaat-huurders mogen slechts een vermogen onder een bepaalde grens op hun rekening hebben. Het gaat om de beschikbare middelen, namelijk de positieve saldi op spaar-, betaal-, termijn- en effectenrekeningen. Is het vermogen boven de grens, dan krijg je geen sociale woning. De financiële middelen waarover een kandidaat voor een sociale huurwoning mag beschikken, liggen zo laag dat ze geenszins kunnen volstaan voor een woning op de private huurmarkt.

Bovendien moeten kandidaat-huurders bij inschrijving op de wachtlijst oer verklaren dat hun **inkomen en vermogen** onder die grenzen liggen. Bij de toekenning van een sociale woning moeten ze daarvan ook bewijzen voorleggen, zoals een afschrift van de spaarrekening.

De kandidaat-huurder mag op het moment van inschrijving geen woning of bouwgrond volledig in volle eigendom, vruchtgebruik, erfpacht of opstal hebben in het binnen- of buitenland. Dat vormt vaak een probleem voor mensen met een migratieachtergrond die (een deel van) een eigendom in het buitenland erven. Erfenisgeschillen en complexe vormen van erfrecht in het buitenland zorgen er vaak voor dat het moeilijk of onmogelijk is om hun eigendom te verkopen. Als ze hun deel niet tijdig konden verkopen of wegschenken, wordt hun huur opgezegd. De eigendomsvoorwaarde in de sociale huurregelgeving is aangepast op 1 oktober 2025 na een uitspraak van de Raad van State en voorziet wel uitzonderingen, zoals het bezit van een deel van een woning of bouwgrond.

Lokale binding

Sinds 2023 moeten kandidaat-huurders een 'lokale binding' kunnen aantonen. Ze moeten de afgelopen tien jaar minstens vijf jaar ononderbroken in dezelfde gemeente hebben gewoond. Lokale besturen kunnen een strengere langdurige woonbinding invoeren. Woonmaatschappijen moeten 80% van de beschikbare sociale woningen toewijzen aan mensen die die lokale binding kunnen bewijzen. Dat beperkt de verhuismobiliteit (Vanden Bussche en Deprez, 2024).

Als een kandidaat-huurder verhuist buiten zijn gemeente, maakt hij minder kans op de toewijzing van een sociale huurwoning. Zo wordt de toegang tot een sociale woning moeilijk voor verschillende groepen mensen in armoede. Mensen in armoede verhuizen vaker (noodgedwongen) dan mensen die niet in armoede leven. Dat heeft te maken met hun onzekere financiële toestand. Ze moeten dan verhuizen naar een goedkopere woning of krijgen te maken met huurachterstanden en/of gedwongen uithuiszettingen.

Daarnaast wordt de keuzevrijheid ingeperkt. Kandidaat-huurders moeten een lokale binding aantonen zodat hun vrije keuze van woonplaats verval. Ook nieuwkomers, die een verhoogd armoederisico hebben, krijgen zo veel moeilijker toegang tot een sociale woning. Bovendien spreekt het Europees Comité voor Sociale Rechten zich met een meerderheid uit tegen die lokale bindingsvoorwaarde. Die leidt immers binnen een veel te krappe sociale woonmarkt tot onrechtvaardige uitsluiting.

Werken als voorwaarde voor een sociale woning

Daarnaast zien we een verstrenging in de **huurdersverplichting**. **Sociale huurders met arbeidspotentieel moeten zich sinds 2023 ook verplicht inschrijven bij de VDAB**. Wie dat niet doet zal een boete krijgen (Zehnder, 2023). De huidige minister verstrengt die voorwaarde. Straks geldt de werkvoorwaarde dus **ook voor wie op de wachtlijst voor een sociale woning wil staan**. Wie arbeidsongeschikt is of een leefloon krijgt, moet zich niet verplicht inschrijven. Als je een leefloon krijgt, staat het OCMW in voor begeleiding naar werk.

"Ik woon in een sociaal appartement, samen met mijn man en zoon. Mijn zoon wordt in september 25 jaar en studeert momenteel nog. Hij is nog niet ingeschreven voor een sociale woning, maar weet niet of hij dit wil of kan doen. Zeker met de verstrengde voorwaarden, moet hij rekening houden. Hij wil heel graag gaan werken als hij afgestudeerd is, maar is afhankelijk van het openbaar vervoer. In onze wijk, komen maar 5 bussen per dag en de laatste bus is om 17u."

Mantelzorgers die instaan voor de zorg voor een ziek of gehandicapt familielid, moeten zich verplicht inschrijven, net als mensen die ervoor kiezen om bewust huisvrouw- of man te zijn.

"Dit zal mij niet aanmoedigen om voor een duurzame job te kunnen gaan. Door de druk zal ik sneller jobs aanvaarden die tijdelijk, onzeker en zelfs soms slecht voor mijn gezondheid zijn."

Taalkennis

Ten slotte moeten sociale huurders kunnen bewijzen dat ze de Nederlandse taal machtig zijn. **De Vlaamse overheid verstrengde de taalkennisvereiste tot het niveau A2**. Die voorwaarde geldt voor alle huurders die een sociale woning toegewezen krijgen vanaf 1 januari 2023. Binnen de twee jaar na toewijzing van de sociale woning moeten huurders dat niveau behalen. Huurders die het niveau niet halen, krijgen een boete. **De Vlaamse Regering wil opnieuw verstrengen en het niveau optrekken naar B1 vanaf 2027**. Huurders die een huurcontract hebben van voor 2023, moeten niveau A1 halen.

"De toegankelijkheid van de Nederlandse lessen is ook een probleem. Zeker als je werkt en je moet ook vanuit je sociale woning met de bus naar deze lessen geraken."

Sociaal wonen: ook een recht

Bovenstaande voorwaarden maken duidelijk dat de **toegang tot een sociale woning meer en meer beperkt wordt, zeker voor nieuwkomers**. Daarnaast krijgen mensen die al een sociale woning huren, steeds meer verplichtingen opgelegd. Het Europees Comité voor Sociale Rechten is verdeeld over de bestaande (maar ondertussen toch weer verstrengde) taal- en activeringsvereisten en geeft de Vlaamse beleidsmakers het voordeel van de twijfel. Daar hebben ze zich dus niet tegen uitgesproken.

“Als je mensen nog meer druk oplegt, geeft het meer stress en dan ga je geen werk vinden of op een rustige manier een taal leren. Er zijn veel te veel voorwaarden die erop gericht zijn om zogezegd mensen te helpen om werk te vinden, de taal te leren en de sociale woningen zogezegd aan de ‘juiste mensen’ te geven. Allemaal om de tekorten weg te moffelen.”

We zien ook een verschuiving van de **taken van de sociale woonmaatschappij**. Ze moeten **meer tijd en middelen investeren in controleren en sanctioneren**. Daardoor blijft er minder tijd over om hun kerntaak uit te voeren, namelijk bouwen, renoveren en sociale huurders begeleiden. Dat kan potentieel leiden tot gevoelens van wantrouwen van sociale huurders en kandidaat-huurders tegenover de sociale woonmaatschappijen.

Aanbevelingen voor het recht op wonen

Het Netwerk tegen Armoede onderlijnt het belang van het waarborgen van het recht op wonen. **Sociale huisvesting doorbreekt de armoedecirkel**, het is een manier voor velen om het leven weer in handen te kunnen nemen. De voordelen gaan verder dan enkel een betaalbare huisvesting voor sociale huurders. Het gaat ook **over discriminatie op en gelijke toegang tot de woonmarkt, over woonkwaliteit, over een toegankelijke dienstverlening en over mentale rust en woonzekerheid**. Zowel de Vlaamse Regering als de lokale besturen en lokale woonactoren kunnen daarin een immens verschil maken vanuit hun complementaire bevoegdheden.

De volgende aanbevelingen zijn doorslaggevend:

Verhoog het aanbod van betaalbare, kwaliteitsvolle en sociale huisvesting

(Netwerk tegen armoede, 2025)

- Voer de sociale last terug in om het aantal sociale woningen te verhogen. Dat verplicht gemeenten en steden om elk privaat bouwproject voor een deel sociaal in te vullen.

Evalueer de inschrijvings- en toewijzingsvoorwaarden van sociale huisvesting.

- Behoud binnen de sociale huisvesting enkel de voorwaarden gerelateerd aan de woonbehoefte.
- Schaf criteria die ongelijkheid bevorderen af, zoals langdurige woonbinding.

Zet in op een positieve beeldvorming van sociale huisvesting

- Dat kan door sociale huisvesting te zien als een duurzame woonoplossing voor kwetsbare groepen in de samenleving.

Hervorm de huurpremie en huursubsidie

- Er is een hervorming van de huurpremie en huursubsidie nodig, evenals een verlaging van de administratieve drempels.
- Streef daarbij naar een automatisch, duidelijk en toegankelijk systeem.
- Betrek mensen in armoede daarbij aangezien zij vanuit hun directe ervaring de verschillende knelpunten en drempels kunnen aanduiden en oplossingen aanreiken (Netwerk tegen Armoede, 2025).

Pak discriminatie op de private huurmarkt aan met praktijktesten.

- Naast praktijktesten op de private huurmarkt, kunnen vormingen discriminatie verhelpen in de sector van de verhuurders, zowel particulieren als immokantoren.

Toegang tot het recht op werk

Artikel 23 van de Belgische Grondwet waarborgt het recht op werk:

“Iedere Belg heeft het recht op een menswaardig leven. Dit recht omvat het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen.”

Belangrijk is dat het recht op arbeid een vrije keuze inhoudt. Mensen hebben het recht om een tewerkstelling naar keuze aan te gaan met billijke arbeidsvoorwaarden en loon. Daardoor zijn vormen van dwangarbeid en uitbuiting niet wettelijk. Tegelijkertijd is aan het recht op arbeid het recht op voldoende informatie, overleg en collectieve onderhandelingen verbonden. Meestal gebeuren deze collectieve onderhandelingen via de vakbonden. Elke werknemer heeft dus het recht om zich aan te sluiten bij een vakbond.

Billijke arbeidsvoorwaarden omvatten onder meer veilige arbeidsomstandigheden, gezonde arbeidsrelaties, een eerlijke vergoeding en het respecteren van de welzijnswet en het arbeidsrecht op de werkvloer.

Voorwaarden tot het recht op werk

Het recht op werk evolueert meer en meer naar een plicht tot werken en sterke focus op activeringsbeleid. Het activeringsbeleid legt de schuld en de verantwoordelijkheid eenzijdig bij het individu. Wie niet werkt, wordt gestraft of krijgt minder sociale bescherming. Mensen die werk zoeken botsen echter vaak op drempels, zoals ontoegankelijkheid en discriminatie op basis van verschillende uitsluitingsgronden, zoals leeftijd, geloof en etniciteit (FOD WASO, 2024 en Deschacht et al., 2025). Ook werkloosheid aan sich is een reden tot discriminatie op de arbeidsmarkt. Mensen met een langere werkloosheidsperiode op hun CV worden meer gestigmatiseerd door potentiële werkgevers en krijgen minder jobkansen. Wie meer dan een jaar werkloos is, ziet zijn kansen op een nieuwe job met 21% dalen (D'hert et al, 2024).

De verschillende overheden streven naar een werkzaamheidsgraad van 80%. Maar voorzien onvoldoende ondersteuning en geen inkomenszekerheid waarvoor de sociale zekerheid garant (zou moeten) staan. Het Netwerk tegen Armoede stelt dat dit beleid de **structurele drempels op de arbeidsmarkt negeert**.

Belang van financiële zekerheid

Mensen die niet tewerkgesteld zijn en werkzoekend, verliezen de zekerheid op werkloosheidsuitkering door de beperking in de tijd van maximum 1 jaar. Kwetsbare groepen vallen hierdoor terug op een leefloon, een inkomen onder de armoedegrens. Daarnaast zullen velen geen recht hebben op leefloon en van de radar verdwijnen. Het grootschalige sociale experiment (Sociaal.Net, 2025) treft juist diegenen die al het langst werkzoekend zijn. Dat maakt de weg naar de arbeidsmarkt paradoxaal genoeg alleen maar moeilijker. **Inkomenszekerheid is essentieel: het biedt de rust en ruimte die nodig zijn voor een succesvolle zoektocht naar werk.** Wanneer dit vangnet wegvalt, ontstaan er onoverkomelijke drempels.

Arbeidsbeperkingen van werkzoekenden

Vanuit het beleid is er **te weinig aandacht voor de structurele oorzaken van langdurige werkloosheid**. Voor heel wat mensen met een arbeidsbeperking stelt VDAB vandaag zelf vast dat er geen activeringstraject naar betaald werk mogelijk is. Het gaat veelal om mensen die al jaren pogingen ondernomen hebben om een job te vinden, dit gaat om velen die advies welzijn hadden, het statuut 'niet toeleidbaar'.

De focus ligt op de versterking van individuele vaardigheden en het nauwlettend toezicht of een individu wel voldoende inspanningen levert om werk te vinden. Denk daarbij aan de plicht om een minimum aantal sollicitaties per week te doen om je werkloosheidsuitkering niet te verliezen. Werkzoekenden krijgen te maken met stigmatisering alsof het hun eigen schuld is als ze geen werk vinden.

Verwachtingen en eisen van werkgevers

Er is te weinig aandacht voor **maatregelen om de arbeidsmarkt en werk inclusiever en toegankelijker te maken**. Een voltijdse baan is niet voor iedereen een realistische doelstelling. Onvervulde randvoorwaarden vormen vaak ook een belemmering in de zoektocht naar werk, zoals vervoer van en naar het werk en kinderopvang (Netwerk tegen Armoede, 2025).

"Ik wil graag voltijds werken, maar dat gaat niet omdat ik ook voor de kindjes moet zorgen. Mijn man is vrachtwagenchauffeur en gaat vroeg werken, soms al om vier uur 's ochtends. Ik moet dus de kinderen naar school brengen. Vast weekendwerk lukt wel, omdat mijn man dan op de kinderen kan passen."

Het dominante idee is dat mensen zich moeten aanpassen aan het werk, zonder rekening te houden met individuen en de omstandigheden waarin ze leven. Factoren zoals ziekte, zorg voor kinderen en familieleden evenals de **toegang tot publieke diensten (gezondheidszorg, openbaar vervoer en kinderopvang) zijn medebepalend voor de toegang tot werk** (Netwerk tegen Armoede, 2025).

Onderwaardering van niet-betaalde arbeid

In onze maatschappij ligt de focus op betaalde arbeid. **Niet-betaalde arbeid blijft ondergewaardeerd en onzichtbaar in onze maatschappij**, zoals de zorg voor kinderen, mantelzorg en de zorg van huisvaders- of moeders maar ook vrijwilligerswerk. De inspanningen van die mensen worden niet gezien en de arbeidsmarkt en het activeringsbeleid is er niet volledig op aangepast. Het resultaat is een hoge druk op het welzijn van die mensen en een groter risico op (langdurige) uitval op de arbeidsmarkt.

"Het werken in shiften is voor mij echt moeilijk vanwege mijn zorgverantwoordelijkheden. De gezondheidsproblemen van mijn man bezorgen me veel stress. Hij is hartpatiënt. Ik werk nu in een koude omgeving en ik ben bang om zelf ook gezondheidsproblemen te krijgen."

Duurzame tewerkstelling moet het doel zijn van de arbeidsbemiddeling. Mensen begeleiden naar de arbeidsmarkt met oog voor de context waarin mensen leven zoals de zorg die zij uitvoeren in het gezin of familiale context of gezondheidsproblemen die ze zelf ervaren, is cruciaal. VDAB als arbeidsmarktregisseur en publieke dienstverlener speelt een sleutelrol in de ondersteuning en begeleiding van werkzoekenden, ook zij die vandaag onder de categorie 'niet-beroepsactief' vallen.

Toenemende flexibilisering van de arbeidsmarkt

Er is een structurele verandering op de arbeidsmarkt nodig, met aanpassingen van het werk aan de mens. Begeleiding naar werk en activering van mensen naar de arbeidsmarkt zijn belangrijk. Het Netwerk tegen Armoede ondersteunt **het belang van armoedebewust HR-beleid** om werk te maken van inclusieve werkvloeren. Het aanbod van de VDAB en partners op dat vlak wordt daarom best op de werkvloer voortgezet.

"Ik wil terug gaan werken. Zo stilaan voel ik dat het beter gaat, en met mijn werkgever heb ik daarover opnieuw gesprekken. We zoeken samen uit wat aangepast werk voor mij zou kunnen zijn."

Er is een toenemende flexibilisering van de arbeidsmarkt. Helaas blijft die flexibilisering gericht op de noden van de werkgever en niet op die van de werknemer. **Flexijobs en interimcontracten zijn financieel interessant voor werkgevers, terwijl werknemers maar beperkte sociale rechten opbouwen.** De contracten bieden vaak weinig zekerheid, lage verloning, ongunstige werkuren en vaak periodes van werk die zich afwisselen met periodes zonder inkomen. De flexibilisering en de daarbijhorende jobs treffen vooral mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Mensen die kortgeschoold zijn en die niet voltijds kunnen werken omwille van zorgtaken, gezondheid of beperkte mobiliteit, komen vaak terecht in dergelijke jobs.

Beperking van de werkloosheidsuitkering en zoektocht naar werk

OCMW's zetten in de hulp- en dienstverlening steeds meer in op activering.

Hulpverleners van OCMW's vinden daardoor minder tijd voor hun kernopdracht, namelijk de hulp en ondersteuning aan mensen en de begeleiding naar een menswaardig bestaan. Niet enkel mensen met een werkloosheidsuitkering, maar ook mensen met een leefloon moeten actief op zoek naar werk om hun uitkering te behouden. Doen zij dat niet, dan dreigt een tijdelijke of volledige schrapping van hun leefloon. De verplichting om werk te zoeken wordt zo een voorwaarde voor het laatste vangnet in onze sociale zekerheid (Netwerk tegen Armoede, 2024).

Mensen die langer dan twee jaar werkzoekende zijn, zullen niet langer kunnen rekenen op een werkloosheidsuitkering. Het recht op werkloosheidsuitkering wordt gekoppeld aan een basisperiode van 1 jaar, aangevuld met extra periodes afhankelijk van je beroepsverleden en gewerkte periodes. **De beperking van werkloosheidsuitkering in de tijd zal voor inkomensonzekerheid zorgen en leiden tot verdieping en verbreding van armoede.**

Mensen die nu al moeten rondkomen met een werkloosheidsuitkering, overleven vaak met inkomen onder en op de armoedegrens en hebben een hoog risico op armoede. Dat risico zal nu nog verder vergroten. **Een groot deel van de lage middenklasse zal door de maatregel evolueren richting de armoedegrens.** Want niet alle langdurig werklozen zullen recht hebben op een leefloon, aangezien dat recht afhangt van een inkomenstoets. Denk daarbij aan huishoudens met één werkende en één persoon met een werkloosheidsuitkering. Die laatste zal geen recht hebben op een leefloon. Voor wie wel recht heeft op een leefloon, is het leefloon sowieso nog lager dan de werkloosheidsuitkering vandaag. Het betekent een achteruitgang in de sociale bescherming met een verarming van het gezin en verhoogd risico op kinderarmoede.

De beperking van de werkloosheidsuitkering in de tijd moet gepaard gaan met een intensieve en proactieve begeleiding van werkzoekenden in de basisperiode van 1 jaar. VDAB heeft daarin een sleutelrol te spelen. In de overgangsfase naar die maatregel zullen heel wat werkzoekenden hulp nodig hebben om werk te vinden. De Vlaamse overheid spreekt van een 'ultiem jobaanbod' van de VDAB, maar het is nog heel onduidelijk hoe dit in de praktijk zal worden gerealiseerd. **We pleiten voor een actieve rol van de VDAB, een duidelijke communicatie evenals hulp bij de overgang van de ene uitkeringsinstelling naar de andere, zoals leefloon, ziekte-uitkering of erkenning van arbeidshandicap bij FOD Sociale Zaken.**

Aanbevelingen voor het recht op werk

Het Netwerk tegen Armoede onderlijnt het belang van het waarborgen van het recht op arbeid. Zowel de Vlaamse regering en overheidsdiensten als VDAB maar ook de lokale besturen en (boven)lokale actoren en private spelers zoals begeleidingsdiensten, kunnen daarin een immens verschil maken vanuit hun complementaire bevoegdheden.

We stellen volgende aanbevelingen voor die kunnen helpen om te zorgen voor een tewerkstelling van elk individu in een job naar keuze, met billijke arbeidsvoorwaarden en verloning:

Zet in op een inclusieve arbeidsmarkt

- Zet in op een inclusieve arbeidsmarkt met aandacht voor een armoedebewust HR-beleid dat inspeelt op de noden van werknemers.
- Ondersteun werkgevers in de creatie van een armoedebewust HR-beleid.
- Voer bindende praktijktesten in en zet versterkt in op het thema non-discriminatie via sectorconvenanten om discriminatie bij aanwervingsprocedures en op de werkvloer te vermijden en aan te pakken.

Waardeer de sociale economie

- Versnel de toegang tot de sociale economie.
- Zorg voor bijkomende en passende tewerkstellingsplaatsen die matchen bij werkzoekenden.
- Herwaardeer het loonbeleid in de sociale economie.
- Zet blijvend in op begeleiding en sociale ondersteuning in de sociale economie.

Integrale begeleiding naar werk op maat

- Begeleid de werkzoekende met aandacht voor de randvoorwaarden om duurzaam werk te vinden.

Eerlijke statuten en verloning op de arbeidsmarkt

- Garandeer eerlijke statuten en verloning op de arbeidsmarkt. Dat betekent een kwaliteitsvolle job met een waardig inkomen voor iedere werknemer.
- ‘Gelijk loon voor gelijke arbeid’ betekent ook een eerlijke vergoeding voor stages. Ook de mogelijkheid tot opbouw van sociale rechten tijdens trajecten naar werk moet er komen.

Maak combinatie werk en uitkering mogelijk

- Voorzie in een hybride statuut dat de combinatie van werk met een uitkering mogelijk maakt en een inkomen boven de armoedegrens garandeert.

Toegang tot het recht op vrijwilligerswerk

Artikel 23 van de Belgische Grondwet garandeert het recht op een menswaardig leven:

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Die rechten omvatten inzonderheid : het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing.”

In de Belgische Grondwet staat het recht op vrijwilligerswerk niet expliciet vermeld, maar dit is zeker onderdeel van zowel het recht op werk als het recht op maatschappelijke ontplooiing. Maatschappelijke ontplooiing is een proces waarbij mensen hun talenten en vaardigheden ontdekken en ontwikkelen én ze actief deelnemen aan de maatschappij.

Vrijwilligerswerk is een schakel in maatschappelijke participatie. Vele mensen in armoede nemen een belangrijk maatschappelijk engagement op binnen onze verenigingen. Het is een opstap naar maatschappelijke participatie en het kan een opstap naar tewerkstelling zijn. **Vrijwilligerswerk draagt bij aan het gevoel van eigenwaarde en betekenis van mensen.** Vrijwilligerswerk is belangrijk om terug aansluiting te vinden met de samenleving, zeker bij mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie, zoals mensen in armoede. Door vrijwilligerswerk op maat keren mensen stapje voor stapje terug naar de maatschappij en gaan zij opnieuw actief participeren.

“Vrijwilligerswerk zit er een beetje tussen: je kan het op je eigen tempo doen. Mensen zijn blij om je te zien, er wordt wel op je gerekend maar op een andere manier. De druk is minder hoog.”

In de lokale armoedeverenigingen speelt vrijwilligerswerk een sleutelrol in de emancipatie van mensen in armoede. **Mensen in armoede vinden in de verenigingen vertrouwen, veiligheid, erkenning en een sociaal netwerk.** De verenigingen geven hen ruimte om op hun tempo opnieuw hun plaats in de maatschappij in te nemen. Om dan geleidelijk aan zelf een rol op te nemen als vrijwilliger. Dat betekent groei in eigenwaarde en een stap voorwaarts in maatschappelijke participatie.

“Ik ben ook vrijwilliger in een vereniging en bij de ondersteuningsgroep voor moeders. Dankzij vrijwilligerswerk leerde ik hier mensen kennen. En ik ben vrij om even naar huis te gaan als er iets is met mijn zoon of als ik me niet zo goed voel. Anders zou ik geen vrijwilligerswerk kunnen doen.”

Mensen met een ziekte-uitkering willen actief zijn binnen het vrijwilligerswerk maar hebben daarvoor een schriftelijke toestemming en advies nodig van de adviserend arts om te starten. Mensen in armoede geven aan dat dat heel wat stress en onzekerheid met zich meebrengt. Veel mensen leven met de angst hun ziekte-uitkering te verliezen, soms terecht, en volgt er effectief een verlies van uitkering.

“Toen ik vrijwilligerswerk begon te doen, durfde ik dat bijna niet tegen de mutualiteit zeggen omdat ik schrik had gestraft te worden.”

“Ik heb lang getwijfeld om officieel vrijwilliger te worden, ik was heel bang om mijn uitkering te verliezen.”

Voorwaarden tot het recht op vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk in armoedeorganisaties is voor veel mensen in armoede niet alleen een opstap naar maatschappelijke participatie, maar ook **een manier om opnieuw vertrouwen in zichzelf en de maatschappij te krijgen**. Vrijwilligers ervaren het als een tweede kans om opnieuw deel uit te maken van de maatschappij. Armoede leidt vaak tot groot isolement, sociale contacten vallen weg en dat heeft een impact op het mentaal en fysiek welzijn en zelfvertrouwen van mensen. **Vrijwilligerswerk is dan vaak een eerste stap naar opnieuw volwaardig deel uitmaken van de maatschappij**. Helaas neemt de overheid bepaalde maatregelen die de stap naar vrijwilligerswerk nét bemoeilijken.

Verplicht uittreksel uit het strafregister

Zo besliste de Vlaamse overheid om een **verplichte controle in te voeren van het uittreksel uit het strafregister voor vrijwilligers als ze in contact komen met minderjarigen tijdens hun vrijwilligerswerk**. Daarmee wil de overheid mensen met een strafrechtelijk verleden die een gevaar kunnen vormen voor kinderen en jongeren verbieden om vrijwilligerswerk te doen en zo minderjarigen beschermen.

Dat dreigt voor zowel verenigingen als vrijwilligers een **extra drempel te vormen** om aan vrijwilligerswerk te doen. Het risico bestaat dat mensen opnieuw uit de boot vallen en van de radar verdwijnen. Voor andere mensen zal de stap naar vrijwilligerswerk te groot worden. Daardoor zullen ze nog langer in situaties van sociale uitsluiting blijven. Niet alle veroordelingen zijn immers relevant voor de nieuwe regelgeving omtrent omgang met minderjarigen. Het delen van die informatie is echter verplicht om te kunnen starten als vrijwilliger. Dat is onnodig confronterend en brengt de vereniging als laagdrempelige plek in het gedrang, waar mensen zich thuis moeten kunnen voelen.

We pleiten voor **een werkbaar en evenwichtig systeem**. Er moet voldoende aandacht zijn voor zowel de bescherming van minderjarigen als voor kansen voor mensen in armoede om opnieuw actief en betekenisvol deel te nemen aan het verenigingsleven.

Nieuwe regelgeving leidt tot hogere werkdruk

Tegelijkertijd zijn er ook veel verenigingen die heel klein zijn, met één of twee personeelsleden en tal van vrijwilligers om de werking draaiende te houden. Er zijn ook armoedeorganisaties die slechts uit vrijwilligers bestaan. Om de nieuwe regelgeving correct en kwalitatief uit te voeren is expertise nodig. De vereniging dient iemand aan te stellen als verantwoordelijke om de gegevens van vrijwilligers te screenen en te bewaren conform de privacywetgeving. Dat zijn aanzienlijke drempels.

De werkdruk is al enorm hoog bij dergelijke verenigingen. De nieuwe wetgeving vraagt dan nog eens extra werk en nieuwe procedures om helpende handen te controleren. Vrijwilligers of beroepskrachten die geen juridisch expert zijn, moeten andere vrijwilligers screenen en beoordelen.

Als verenigingen die controles moeten uitvoeren, hebben ze minder tijd voor hun kerntaken en om preventief grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Het huidige Vlaamse Regeerakkoord stelt ook dat het inspanningen wil leveren om 'regulitis' te verminderen. Die maatregel gaat daar echter lijnrecht tegenin.

Het zal voor verenigingen ook moeilijk zijn om voldoende vrijwilligers te vinden. Het is sowieso al bijzonder moeilijk om vrijwilligers duurzaam aan te trekken. Steeds minder mensen engageren zich duurzaam in het verenigingsleven.

“Een blanco strafblad mag geen voorwaarde zijn voor vrijwilligerswerk. Mijn droom is dat binnen de vereniging iedereen vanuit de jongerenwerking kan doorstromen naar een professionele werker, als de motivatie goed zit. Er zijn er bij die af en toe eens op het slechte pad raken, maar het is zo waardevol dat ze die ervaring kunnen meenemen, ook als voorbeeldfunctie. Via het jeugdwerk kunnen we laten zien dat het mogelijk is om uit dat wereldje te raken, door zich in te zetten voor andere jongeren. Iedereen verdient een tweede kans.”

Administratieve drempels

Een bijkomende hindernis is **de administratieve drempel om aan het uittreksel uit het strafregister te komen**. Vrijwilligers moeten het model 596.2 (minderjarigenmodel) aanvragen bij de gemeente. Veel gemeenten en steden werken enkel op afspraak. Ook vrijwilligers in armoede beschikken niet altijd over voldoende sterke digitale competenties. Dan komt er opnieuw een extra belasting bij het personeel of andere vrijwilligers uit de vereniging om te ondersteunen bij de aanvraag van het attest.

Nieuwe regelgeving leidt tot hogere werkdruk

Een vrijwilligerscontract en het statuut 'vrijwilliger' zijn op zich hoge drempels waar mensen naartoe moeten groeien. Een controle van het strafregister verhoogt de drempel naar een vereniging enorm. **De kerntaak van een vereniging waar mensen in armoede het woord nemen is net om een veilige en warme plek te creëren waar mensen opnieuw aansluiting kunnen vinden bij de maatschappij.** Waar mensen hun ervaringen kunnen delen en op andere manieren het woord kunnen nemen om hun (zelf)vertrouwen langzaam te herstellen.

"Ik vind dat iedereen een tweede kans verdient, als je uit jouw fouten hebt geleerd. Ongeacht wat er op je strafblad staat... Je hebt een heel traject afgelegd om te veranderen, maar we blijven je daarop afstraffen. Nee, dank u."

Kwaliteitsbeleid is meer dan een uittreksel uit het strafregister

Alle verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen hebben een kwaliteitsbeleid rond grensoverschrijdend gedrag (GOG). Dat is nodig omdat bij de mensen in armoede in onze verenigingen zich soms zowel daders als slachtoffers van GOG bevinden, al dan niet tegenover minderjarigen. De beroepskrachten en vrijwilligers van de verenigingen gaan met die kennis discreet om, maar blijven alert.

De kennis en de manier van omgaan daarmee zijn belangrijk in de vertrouwensrelatie tussen bezoekers/vrijwilligers in armoede en de werknemers van de vereniging en andere vrijwilligers. Het kwaliteitsbeleid houdt veel meer in dan een controle op basis van een uittreksel uit het strafregister. Het beleid is ingebed in de dagelijkse werking van de verenigingen en maakt gebruik van specifieke methodieken om GOG preventief tegen te gaan.

Daarom is het belangrijk dat verenigingen voldoende tijd hebben om hun kerntaken te vervullen en zo preventief te werken. Anders dreigt het preventief beleid te verworden tot een louter administratieve controle. Daders van GOG zullen ook enkel nog als bezoeker aanwezig kunnen zijn in een vereniging. Van zodra zij een taak als vrijwilliger willen opnemen, zullen zij niet meer in die hoedanigheid welkom zijn in de vereniging. Mits aandacht voor de bescherming van slachtoffers van GOG, hebben ook zij het recht op maatschappelijke participatie en deelname aan een verenigingsleven om zichzelf te herintegreren in de maatschappij.

Aanbevelingen voor het recht op vrijwilligerswerk

Waardeer vrijwilligerswerk en opleiding

- Vrijwilligerswerk en opleiding kunnen waardevolle tussenstappen zijn op weg naar herstel en hernieuwde maatschappelijke participatie.

Garandeer het behoud van de ziekte- en invaliditeitsuitkering

- Garandeer het behoud van het statuut van ziekte- en invaliditeitsuitkering bij vrijwilligerswerk en opleiding. Mensen in herstel van ziekte mogen niet financieel gestraft worden als ze zich willen engageren of bijscholen in hun hersteltraject.

Herwaardeer de maatschappelijke meerwaarde van vrijwilligerswerk

- Herwaardeer de maatschappelijke meerwaarde van vrijwilligerswerk. Laat het meetellen als relevante werkervaring en verhoog de vrijwilligersvergoedingen.

Creëer een werkbaar en evenwichtig systeem voor vrijwilligerswerk in verenigingen

- Er moet voldoende aandacht zijn voor zowel de bescherming van minderjarigen als voor kansen voor mensen in armoede om opnieuw actief en betekenisvol deel te nemen aan het verenigingsleven.
- Het uittreksel uit het strafregister voor vrijwilligers in functie van contact met minderjarigen dreigt de werkbaarheid te ondergraven. We pleiten voor de centralisering van de controle van het minderjarigenmodel (of minstens voor de niet-blanco uittreksels) bij een overheidsinstantie.
- Blijf informele activering, persoonlijke groei en solidariteit mogelijk maken. Dat kan door occasioneel vrijwilligerswerk zonder overeenkomst vrij te stellen van controle.
- Zet in op het reeds bestaande kwaliteitsbeleid omtrent Grensoverschrijdend Gedrag (GOG) dat proactief handelt en vrijwilligerswerk omkadert.

Conclusie

Stijgende voorwaardelijkheid leidt tot grotere onderbescherming en een hoger armoederisico

De toegankelijkheid van sociale grondrechten staat onder druk door steeds meer hindernissen en drempels, gekoppeld aan extra voorwaarden en plichten. Die zijn vaak het gevolg van een diepgeworteld wantrouwen en negatieve beeldvorming over mensen in armoede. Dat geldt ook voor de aanvallen vanuit politieke hoek op artikel 23 van de Belgische Grondwet en het standstill-principe. De stijgende voorwaardelijkheid maakt het steeds moeilijker voor de mensen in armoede om menswaardig te kunnen leven. Vooral mensen in maatschappelijk kwetsbare posities ervaren steeds meer onderbescherming. Dat krijgt ook terecht aandacht in het nieuwe Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2025-2029.

Onderbescherming is een zeer groot probleem en neemt toe naarmate de toegang tot rechten voorwaardelijk wordt. Mensen in armoede hebben de facto recht op bepaalde ondersteuning. Ze vragen die echter niet aan omdat ze hun rechten niet kennen of omwille van de vele bewijslast, wantrouwen, hoge verwachtingen op het vlak van inspanning en administratieve voorwaarden. Zij hebben baat bij een toegankelijke en proactieve dienstverlening die hen goed informeert en zo veel mogelijk **automatische rechten toekent**. Dat zorgt ervoor dat armoede en sociale uitsluiting daalt. **Fysieke dienstverlening is ook cruciaal in het openen van rechten.** Zo ontstaan echte kansen om menswaardig te leven en armoede te doorbreken.

De toenemende digitalisering zorgt voor sociale uitsluiting. Mensen die niet over voldoende digitale vaardigheden of een stabiele internetverbinding beschikken, vallen uit de boot en kunnen steeds minder hun sociale rechten opnemen. Digitale dienstverlening moet aanvullend zijn op fysieke dienstverlening en mag het fysieke aanbod niet volledig vervangen. Digitale diensten moeten eenvoudig en begrijpbaar zijn. Ook moet er ondersteuning en hulp zijn voor wie niet over voldoende digitale vaardigheden beschikt. Enkel zo kan iedereen met voldoende bereikbaarheid en begrijpbaarheid rechten uitoefenen.

Samengevat stelt het Netwerk tegen Armoede vast dat de voorwaardelijkheid van rechten toeneemt over alle levensdomeinen heen. Dat heeft een negatieve impact op de kansen van mensen om de armoede te ontsnappen. Enerzijds is er een tendens om mensen die al moeilijk rondkomen financieel te bestraffen als zij niet aan voorwaarden voldoen. Anderzijds worden mensen uitgesloten van hun rechten door voorwaarden die niets met het recht zelf en de basisbehoefte te maken hebben. Vaak gaat het hier om voorwaarden rond taalkennis, lokale binding, werkbereidheid ...

We zien een maatschappelijke verschuiving naar het individueel schuldmodel. De maatschappij stelt burgers zelf verantwoordelijk voor hun situatie en vindt dat ze zelf maar oplossingen moeten zoeken. De maatschappelijke en politieke verantwoordelijkheid voor het waarborgen van sociale rechten wordt zo steeds meer dode letter ondanks de bepalingen in de Belgische Grondwet. Mensen in armoede ervaren bijgevolg verdere uitsluiting en verregaande stigmatisering.

We slagen er als samenleving ook onvoldoende in om extreem kwetsbare groepen te beschermen, zoals mensen in dak- en thuisloosheid of mensen zonder wettig verblijf, en hen toegang te geven tot sociale grondrechten en mensenrechten. Ook al dragen die groepen rechtstreeks of onrechtstreeks bij aan de sociale zekerheid en/ of de welvaart in de maatschappij via belastingen of op andere manieren.

Steeds meer bevoegdheden doorschuiven naar het lokale beleidsniveau leidt tot een versnipperd aanbod en ondergraaft de gelijke toegang tot grondrechten. Zowel het gebrek aan een bovenlokale uitrol van de UitPAS als de lokale autonomie van OCMW's leidt tot stijgende ongelijke toegang tot rechten en steun. Rechthebbenden in een bepaalde gemeente hebben wel bepaalde rechten, voordelen en tegemoetkomingen terwijl mensen in dezelfde financiële situatie uit een naburige gemeente er geen recht op hebben. Meer uniformiteit en bovenlokale kaders dringen zich op.

Mensen die vastzitten in het armoedeweb ervaren al die voorwaarden en uitsluitingsmechanismen op hetzelfde moment op diverse levensdomeinen. Terwijl ze al in een moeilijke financiële situatie zitten, worden ze nog eens extra financieel bestraft, krijgen ze te maken met extra controles en moeten ze ook nog eens hun weg vinden in het administratieve kluwen van onze maatschappelijke dienstverlening zonder de nodige vaardigheden en/of tools. De voorwaardelijkheid van sociale grondrechten zorgt ervoor dat mensen nog dieper verstrikt raken in armoede en er nog moeilijker uitkomen.

Armoede structureel aanpakken kan alleen als het beleid de sociale grondrechten van elke mens waarborgt en toegankelijk maakt. Een sociaal-economisch beleid dat sociale rechten prioritair toegankelijk maakt, dringt zich op. Daarvoor is vertrouwen nodig en het besef dat armoede geen individuele verantwoordelijkheid is, maar een maatschappelijk probleem. We moeten armoede bestrijden met structurele overheidsmaatregelen. Het recht op een menswaardig leven garanderen voor iedereen, moet het kompas zijn en blijven.

FOTOLEGENDE

- © Netwerk tegen Armoede. Forumdag Participatie, Maart 2025 (p. 39)
- © Netwerk tegen Armoede. Betoging Koopkracht, februari 2025 (p. 9, 10)
- © Netwerk tegen Armoede. Betoging Koopkracht, Oktober 2025 (p. 1, 4, 7, 20, 21, 53)
- © Netwerk tegen Armoede Forumdag Wonen, Mei 2025 (p9, 29, 47)
- © Netwerk tegen Armoede Forumdag Participatie, Maart 2025 (p 39, 47,48)
- © Netwerk tegen Armoede. Forumdag Vrije tijd, september 2025 (p. 10, 21)
- © Netwerk tegen Armoede, VPAO Welzijn, 2025 (p23)
- © Kinderopvangzaak (p25)
- © StampMedia, Toekomstcongres, 2023 (p31)
- © Woonzaak (p36)
- © Magelaan, Campagne Werkomlegging, 17/10 in 2023 (p 44)

BRONNENLIJST

Inleiding

- SAM vzw. Fiche sociale bescherming
- Van den Broeck, Brotcorne et al. (2024). Studie over non-take-up van het leefloon en afgeleide rechten. Schatting en inspirerende praktijken ter bestrijding van non-take-up.
- België. (1994). *Grondwet van 17 februari 1994, gecoördineerde tekst*. Belgisch Staatsblad. https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet
- StatBel, 2026, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting> en Bevolking in armoede of sociale uitsluiting. | [Vlaanderen.be](https://www.vlaanderen.be)
- *Stroobant, M. (2008). Artikel 23 van de grondwet en de armoedeproblematiek. Armoede – waardigheid – mensenrechten 10 jaar Samenwerkingsakkoord, 39. https://armoedebestrijding.be/publications/10jaarsamenwerking/10jaarsamenwerking_01-1_Stroobant_NL.pdf
- BAPN. (2025). Ziek en zonder papieren. <https://www.bapn.be/nl/bericht/ziek-en-zonder-papieren>
- Netwerk tegen Armoede. (2022). Armoede is als een spinnenweb waarin alles met elkaar verweven is. <https://netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2022/armoede-is-als-een-spinnenweb-waar-in-alles-met-elkaar-verweven-is>
- Van den Broeck, K., Brotcorne, P., Steenssens, K., Moriau, J., & Wagener, M. (2024). Studie over non-take-up van het leefloon en afgeleide rechten: Schatting en inspirerende praktijken ter bestrijding van non-take-up. Finaal rapport. HIVA-KU Leuven / UCLouvain. https://www.mis.be/sites/default/files/documents/NTU_rapport_NL.pdf

Toegang tot grondrechten

- Brussels Platform Armoede (2024). Digitopia. <https://bpa-digidossier.my.canva.site/nl>
- Koning Boudewijnstichting. (2024). Barometer van de digitale inclusie. https://media.kbs-frb.be/nl/media/11911/zoom_barometer_digitale_inclusie_2024

Toegang tot het recht op sociale zekerheid en bijstand

- Netwerk tegen Armoede (2024). Advies over verplichte inschrijving bij VDAB van leefloongerechtigden. <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/advies-over-verplichte-inschrijving-bij-vdab-van-leefloongerechtigden>
- BAPN, 2021, Het GPML: <https://bapn.be/storage/app/media/bpn-001-20-rapport-gpmiv3-1.pdf>

Toegang tot het recht op gezondheidszorg

- Netwerk tegen Armoede (2024) 'Advies Netwerk tegen Armoede over het wetsvoorstel derdebetalersregeling', <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/advies-netwerk-tegen-armoede-over-het-wetsvoorstel-derdebetalersregeling>

Toegang tot het recht op kinderopvang en onderwijs

- Netwerk tegen Armoede (2024). Kinderopvang. <https://netwerktegenarmoede.be/nl/memorandum-2024/kinderopvang>
- Willemen, N. (2024). Kinderopvang: waar blijft het Vlaamse masterplan? Samenleving & Politiek. <https://www.sampol.be/2024/10/kinderopvang-waar-blijft-het-vlaamse-masterplan>
- Van Eycken, L. (2018). SES en spijbelgedrag: de school doet ertoe!: de invloed van SES op spijbelgedrag volgens de sociaaleconomische schoolsamenstelling. *Sociologos*, 39(2).
- Agirdag, O. (2023). Meertaligheid & Onderwijs: een pleidooi voor hard met een hart.
- Gubbels, J., van der Put, C. E., & Assink, M. (2021). De belangrijkste risicofactoren voor spijbelen en schooluitval: Resultaten van een meta-analyse. *JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg*, 53(2), 52-56.
- KinderrechtenCommissariaat, 2025 'Thuiszitters uit de schaduw. Wat kinderen en jongeren, ouders en professionals ons leren.': <https://www.kinderrechten.be/project/thuiszitters-uit-de-schaduw>
- Netwerk tegen Armoede (2019). Elk talent telt. <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/elk-talent-telt>

Toegang tot het recht op vrije tijd

- Netwerk tegen Armoede (2024). Mensen in armoede aan het woord over de UiTPAS.; <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/mensen-in-armoede-aan-het-woord-over-de-uitpas#:~:text=Het%20Netwerk%20tegen%20Armoede%20maakte,met%20het%20Netwerk%20tegen%20Armoede.>
- Netwerk tegen Armoede (2025). Iedereen Verdient Vakantie: advies over het decreet én aanbod: <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2025/iedereen-verdient-vakantie-advies-over-het-decreet-en-aanbod>
- Netwerk tegen Armoede (2023). Jongeren aan het woord over vrije tijd en welbevinden. <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2023/ongeren-aan-het-woord-over-vrije-tijd-en-welbevinden>

Toegang tot het recht op Wonen

- Besluit Vlaamse Codex Wonen van 2021. Geraadpleegd via <https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1033919>
- El Khalfioui, M. (2025). Beleidsrapport Levl. Sociaal wonen zonder voorwaarden. Geraadpleegd via <https://levl.be/dossiers/wonen/rapporten-en-aanbevelingen/>
- Netwerk tegen Armoede (2024). Hoe het recht op wonen in Vlaanderen werd uitgehold. <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/hoe-het-recht-op-wonen-in-vlaanderen-werd-uitgehold>
- Bron cijfers: [Wonen in Vlaanderen](#)
- Vlaams Huurdersplatform. (2026). Van een 'noodplan' voor sociale huisvesting is helemaal geen sprake. Geraadpleegd via <https://huurdersplatform.be/vhp/actualiteit-vhp/van-een-noodplan-voor-sociale-huisvesting-is-helemaal-geen-sprake/>
- Woonzaak. (2025). Europa geeft een rode kaart aan het Vlaamse woonbeleid. Geraadpleegd via <https://www.woonzaak.be/uitspraak/>
- Vanden Bussche, S., Deprez, C. (2024). Hoe Matthias Diependaele het recht op wonen uitholde. Apache. <https://apache.be/2024/06/07/hoe-matthias-diependaele-recht-op-wonen-uitholde>
- Zehnder, D. (2023). Hoeveel staan huurders sociale woning nog van verplicht werk? Visie. <https://visie.net/artikel/hoeveel-staan-huurders-sociale-woning-nog-van-verplicht-werk>
- Netwerk tegen Armoede. (2025). Wonen in onzekerheid. De impact van slechte woonkwaliteit. Geraadpleegd via <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2025/wonen-in-onzekerheid-de-impact-van-slechte-woonkwaliteit>
- Netwerk tegen Armoede. (2025). MijnHuurrecht: Advies voor een toegankelijke huurtoelage. Geraadpleegd via <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2025/mijnhuurrecht-advies-voor-een-toegankelijke-huurtoelage>

Toegang tot het recht op werk

- Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. (2025). *Rapport Diversiteit 2024*. <https://werk.belgie.be/nl/publicaties/rapport-diversiteit-2024>
- Deschacht, N., Vujic, S., & Teixeira, F. (2025). De positie van vrouwen van niet-EU-herkomst op de Belgische arbeidsmarkt. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/media/documents/IGVM_De%20positie%20van%20vrouw%20van%20niet-EU-origine%20op%20de%20Belgische%20arbeidsmarkt_2025_NL.pdf
- D'hert, L., Baert, S., & Lippens, L. (2024). Unemployment, inactivity, and hiring chances: A systematic review and meta-analysis. https://wps-feb.ugent.be/Papers/wp_24_1089.pdf
- Sociaal.Net (2025). <https://sociaal.net/achtergrond/beperking-werkloosheidsuitkering-dit-is-een-sociaal-experiment/>
- Netwerk tegen Armoede (2025). Dossier werkloosheid: werkzoekenden in armoede aan het woord. https://netwerktegenarmoede.be/media/pages/nieuws/2025/dossier-werkloosheid-werkzoekenden-in-armoede-aan-het-woord/c0b66c9fdd-1738235911/dossier-werkloosheid_v1.pdf
- Netwerk tegen Armoede (2024). Advies over verplichte inschrijving bij VDAB van leefloongerechtigden. <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2024/advies-over-verplichte-inschrijving-bij-vdab-van-leefloongerechtigden>
- Netwerk tegen Armoede, 2025 'Dossier Ziekte en werk: Mensen in armoede aan het woord, <https://netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2025/dossier-ziekte-en-werk-mensen-in-armoede-aan-het-woord>

Contact

Vooruitgangstraat 323 b6
1030 Brussel

02 204 06 50

info@netwerktegenarmoede.be

www.netwerktegenarmoede.be

ondernemingsnummer
0864.536.155

